

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Tractatus sacerdotalis de sacrametis deq diuinis officiis: et eoru administratioibus

Nicolaus <de Plove>

Argentine, 1508

De expositione misse

[urn:nbn:de:bsz:31-306282](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-306282)

firmatē allegare ne debitū red-
dat. nisi periculū viro timeatur.
Dicit autē Tho. q. accedens ad
pregnatā nō sp peccat mortalr:
nisi timeat abortus. Dicit etiam
ipse q. si tunc vir p.eter s. fuerudi-
nem et modū a natura institutū
quantū ad sūtū exigit debitum a
iuge. puta a parte posteriori vī
ad latus: nō sp est pctm mortale
sed qnq. potest esse sine pctō. di-
mittere autē ppriū vas semp est
peccatū mortale et sodomiticum
quia hoc est contra naturā con-
iugij. Nec sanctus thomas

De expositione misse.

De facite

b in meā cōmemoratio-
nem Lu. xij. de ple.
di. ij. iterat. Quia fm bīm Tho.
in terciā pre summe sue. q. lxxij.
ar. iij. mysteriū nostre salutis to-
tum cōprehēdit in sacro eucha-
ristie. ideo tale sacm p. ceteris agi-
tur cū maiori solēnitare. Que q.
dem solēnitā in misse officio cō-
sistit. xbi recolit singularis me-
morā dñice passionis. iuxta qd
ipe itur? ad passionē fieri pcepit
dicens. Hoc facite in meā cōme-
morationē. glo. id est i memorā
mortis mee. Et q. single partes
misse in enarabile dulcedinē re-
dundāt diuinorū mysteriorū. de-
signāt em gesta facta et opa xpi.
q. opatus est salutē in medio ter-
re, et precipue circa mysteriū sue
passionis resurrectionis et ascen-

sionis. ideo de singul' particulis
hui' sacri officij breuiter intenda-
mus. Circa qd sciendū q. missa
dicitur pmo a mittēdo. q. angeli ibi
mittunt. vt dicit Grego. d. ple. di.
ij. q. si sanguis. Secōdo rōne filiū
qui ibi mittit a deo patre. Ter-
cio rōne nri q. mittim? vota nra
ad deū p sacerdotē. vt nobis dōs
mittat bndictionē et grāz. Quar-
to rōne. s. cathecuminoz. q. vt dicit
Dugo antiquitus ad mittebant
vsq. ad offerroziū. et ab offerro-
rio foras mittebant. Cathecumi-
ni autē erāt nouiter credētes non
dum baptizati. Habet autē mtra
nomia illud officiū misse seu sa-
cramenti. Dicit em missa p. prer-
rōnes p. dictas. Itē dicit eucha-
ristia. ab eu qd est bonū. et charis-
grā. q. si bona grā. Dicit hostia
ab hostibz vincendis. q. p. eā nri
hostes vincunt. Immolatio dicitur
fm Isi. vi. ethimo. ab i et moles.
q. in mole. i. in cumlo altaris sacri-
ficat. Cōmunio dicitur. q. esca est oī-
um fidelū. Juxta illud Omnes
de vno pane et de vno calice pri-
cipam?. Dicit viatic?. q. dat in
hac via pntis vite ad sustentatio-
nem. Dicit sacrificiū q. si sacru fa-
ciēs. q. mystica p. ce. Secrat. in ps
Immola dō sacrificiū laudis et
Dicitur etiā actio fm Leonē pa-
pam. q. hic quasi in quodā iudi-
cio agim?. Nam locus est ecclesia
iudex de. actor diabolus. re. po-
pulus. p. sciētia testis. sacerdos de-
fensor. Sic dicit Aug. de se in

Unde dicitur
Eucharistia

Expositio prime

orone quadā. Sūme sacerdos q̄ meister te z meū ppl'm esse voluisti zc. Secdo videndū est q̄s instituit missam. Rūdeo q̄ Petrus Jacobo z Basili^o Cesariensis eps. De petro dicit cronica q̄ p̄mus antiochie primā missam celebravit sub tribz orōnibz. vt dicit Hugo de sancto victore libro. ij. de sacramētis. c. viij. De Jacobo z Basilio habet d. p̄se. dist. ij. Jacobo. Dicit autē Archi. in d. c. Jacobo. q̄ Jacobo instituit dicere secretā. Basilio autē alia addidit. Pro q̄ sciendū q̄ missa quondā nō cū tāto apparatu n̄ cū tāta solēnitate dicebatur. Primo em̄ ab apl'is dicebatur q̄ d̄s dixit. Hoc est em̄ corpus meū. sed postea apli addiderūt d̄nicam orationem. Et adhuc etā apl'oz p̄suetudo presertim singul' annis serō die veneris. excepto q̄ illo die nō p̄secrat. Postea apostoli vlt' eoz successores instituerūt q̄ epistola z euangeliū legeret an̄ sacrificiū. P̄mo autē legebat ep̄la. Secdo euangeliū. Tertio d̄nica orō. Quarto dicebant p̄ba d̄ni. z tūc offerunt nichoabak a lectore. qui mos sabbato serō p̄theuostes adhuc seruatur. Postea p̄o ser̄i p̄es z apli illas solēnitates q̄ nūc sunt in missa addiderūt. vt Alexander Belasius. Grego. Leo. Celestinus. Damasus zc. Canonē autē dicit Greg. fuisse cōpositū a q̄dam

scolastico. Apl'ici tñ ibi m̄tra addiderūt. si cur infra patebit i suis locis de qlibet istoz speālir. Tertio videndū est de p̄paratiōe sacerdotis. Et q̄ sacerdos est q̄ pugil q̄ d̄micare h̄z cū diabolo p̄ delict' ppli in missa. iō armat se p̄mo orōnibz. secdo vestibz sacris. tertio cerimōijs debet. P̄mo igit dicit p̄s. Quā dilecta. Bū dixisti. Inclina. Credidi. z Dep fundis. Et h̄ q̄ntū ad illos q̄ dicunt officiū romanū. q̄d Lin^o instituit. Dicunt autē isti q̄nqz psalmi s̄z Inno. p̄pter trāsgressiōnē q̄nqz sensuū. Et etiā q̄ in qlibet eoz fit cōmemoratio de his que spectāt ad illud sac̄z z ad remissionē peccōz. In p̄mo dicit de altaribz. altaria t. do. p̄cu. In secdo dicit misericordia dei. ibi. Oñde nob̄ dñe zc. In tertio dicit orōne. ibi. veniē z adorabūt corā te. In q̄rto dicit oblatiōe. ibi. calicē sa. ac. zc. In q̄nto de finali redēptiōe. ibi. Quā ap̄ d̄n̄m misericordia zc. Secdo sacerdos ornat se peccōdo pilos z purgādo euulsos. p̄ q̄d designatur cogitationū malaz mundatio Tertio lauat manus iuxta illud Isa. Lauamini z mundi estote. Quarto induit sac̄z vestibz Circa q̄d sciendū q̄ alii induit ep̄us q̄ simplex sacerdos. Nam eps s̄m Jobem beletib. p̄mo induit sandales vlt' forulares. q̄d designat ocreas pugilloz. Ipe em̄ tūc dicit pugnare cū diabolo. vñ accipit sp̄ualia arma. Alba p̄ lorica ep̄i

*missa quondā
tantis apparatu
nō cū tanta
solēnitate
dicebatur*

fur. angulū p arcu. subcūgulum
ppharetta. 7 dicit subcūgulum quo
stola ligat. Stola circūdat collū
q̄si haista 7 hostē vibret. Mani
pulo pdamat. Lasula q̄si clipeo
pregit. Libro p gladio vrit. Di
tra q̄si galea caput p̄regit. Sed
simplex sacerdos p̄mo hz calce
os. sine quibz null⁹ dicit celebrare
etiā q̄ hz ex voto p̄fessionis ince
dere discalciat⁹ s̄m Berni. de pa
rātinis. Et hoc fecit humanitāre
xpi. quā Johānes baptista cal
ceū appellauit. vñ in signū de
spōsanōis xpi 7 ecclie incedim⁹
calciati. Et demū sacerdos ponit
humeralē. qd̄ designat velamē
xpi qd̄ habuit cū sibi dicebat ve
lato capite. p̄phētisa nobis ipe
Alba signat vestimentū q̄ hero
des illuſit xpm. Luc. xxi. Lingu
lum fcat flagellū q̄ celus est ar
ca colūnaz. Joh. xii. Manipul⁹
funē q̄ ligat⁹ fuit Joh. xviii. Cō
phenderit 7 ligauerūt ei. Stro
la fcat ligamē q̄ ligat⁹ fuit ad co
lūmā. Lasula fcat purpureū
vestimentū. Ista spūaliter fcaut
p̄tutes in sacerdote. Na hume
rale fcat fidē quā apostolus ap
pellat galeā. Eph. vi. Alba spem
q̄ totū p̄regit. Rom. viii. Spe
salui sumus. Lingulus iusticiaz.
Ista. xi. Erit iusticia angulū lum
boz ei⁹. Manipulus fcat forti
tudinem cōtra impedimentū dia
boli. Stola ab vtroqz humero
fcat p̄udentiā 7 ep̄antiam. La
sula q̄ totū operit fcat charitatē.

Habet ergo sacerdos simplex
sex indumenta. quia habet sex offi
cia. s. baptizare. p̄dicare. catheci
zare. ligare. absoluerē 7 p̄secrare.
Eps vero habet nouem scz cal
gas. sandalia. succinctorium. mi
tram. dalmaticam. tunicam. cro
thecas. anulum 7 baculū. quia
episcopus habet plura officia
q̄ sacerdos. scz virgines conse
crare. ecclesias dedicare. clericos
ordinare. synodiū celebrare. chri
ma cōficere. vestes. vasa 7 alia sa
cra ecclesie ornamenta cōsecrare 7
p̄firmare. Consecrationē autē ve
stimentoz predictoz Stepha
nus instituit anno dñi. cclvii. De
inde sacerdos accedēs altare vi
cit. Aufer a nob dñe cinerāz mi
quitates n̄ras rē. Ignādo se i fa
cie. p̄ quod petit oīa impedimēta
a se auferi seu remoueri Tandē
osculat reliq̄as in medio altaris
dicēs. Oro te dñe p̄ merita om
niū sanctorū tuoz: 7 eoz quorū
hic ossa recōdita sunt: vt eoz in
tercessione nobis digneris iudyl
gere vniuersa delicta nostra. per
qd̄ petit sc̄toz suffragiū: q̄si ex te
sit indignus. Deinde osculat li
brū dicēs. Dignus sim dñe ac
cipe libz 7 ap̄re signac̄la eius:
qm̄ oculus es p̄ nobis 7 redemi
sti nos deo i sanguie tuo. Oscu
lum illud qd̄ facit in medio alta
ris significat iudaiem populū.
Euangelii s̄o gentilem q̄ p̄ euā
geliiū credidit. Un̄ qz ips vniqz
populo veniēs in mundum de

Expositio prime

dit pacē. ideo utrūq; osculatur.
N, aut pri⁹ sacerdos accedit ad
dextrū cornu altaris fecat q; pri⁹
ips p̄dicant in deis. deinde gēti
bus. His expeditis videndū ē
de ip̄o officio. qd hz sex partes.
quaz p̄ma vocat p̄paratio r̄ du
rat ad epl̄az. Scd̄a instructio. r̄
durat ad offertoriū Tercia obla
tio: r̄ durat ad p̄fationē Quarta
p̄secratio. r̄ durat vsq; ad orcm⁹
p̄ceptis. Quinta sacri p̄ceptio.
r̄ durat vsq; ad cōmunionē. Se
xta gr̄ariū actio. r̄ durat vsq; ad fi
nem. De prima parte misse

¶ Qz popu
lus debet primo venire
cū mentis deuotione ad ecclesiā
ideo missa primo incipitur ab in
troitu. Pro quo sciendū q; olim
missa inchoabat a lectionib; sic
adhuc fit in sabbato pasce r̄ p̄
thecostes. Un̄ Celestin⁹ p̄mus
natiōe roman⁹ Anno dñi. cccc.
xvij. instituit vt ab introitu inci
peret. Post quē Grego. p̄mus
anno dñi. ccccc. ix. cātualē introi
tum cōposuit. r̄ fecit desideriu
sanctoz patrū q; incarnationem
xpi desiderabāt clamātes deuo
te. Emitte agnū dñe domiatō
rem terre r̄c. Et itez. Utinā dis
rumperes celos. Per versum at
designat desiderij numerositas
q; diuersi diuersi mode clama
bāt. Ideo aut vt cōmuniē introi
tus sumit d̄ psalmis. qz olim cā
tabant in p̄ncipio misse. cl. psal

mi. sed qz redio sum p̄plo erat. id
Pelag⁹ statuit vt solū aliqd de
ipsis sumeret. s̄ introitus cū p̄su
Aliq; tñ sc̄i habēt sp̄cales introi
tus in suis festis p̄p̄ reuerentiā
eoz. Addit etiā gl̄ia p̄ri qz hz so
lus fili⁹ sit incarnat⁹. tñ tota tri
nitas opata est incarnationē. qd
damascen⁹ papa instituit. Ob
mittit tñ in missa defunctorū. qz
illi non sunt in statu gl̄ie: s; pene
Simile in dñica passionis dñi.
qz tñc nō recolit gl̄ia: s; p̄fuso in
p̄sona filij dei facta. Resumitur
aut introit⁹ ideo. qz tā p̄cedēs
q; sequentes sc̄i in fide xpi sunt
p̄cordes. vñ r̄ q; p̄cedebāt r̄ q;
sequebant clamabāt osanna.
Sciendū aut q; sacerdos dz pri
mo egredi de sacristia qñ introi
tus inchoat. Signat aut egres
sus ille xpi egresum de vtero sy
ginis gl̄iose. de q; processit tang
sponsus de thalamo suo. Se
cūdo p̄pls dz venire cū mentis
humilitate. qd designat Kyrie
eleyson. qd etiā Gre. pap̄ cātare
nonies instituit. Et ē grecū sc̄ans
tñ sicut dñe miserere. Fit aut in
greco vt innuat xpi titul⁹ sempe
fuisse grece: hebrayce r̄ larie. vñ
osanna r̄ sabaoth hebrayca sūt
reliq; s̄o latina. vt vt ois lingua
p̄fiteat xpi passionē. Et fit nomi
es vt ad nouē ordinū angelorū
p̄tēplationē possim⁹ peruenire.
Tripliat aut ad laudē trinitatē.
Et recte seq̄t post introitū. In
troit⁹ em̄ fecat aduentū xpi in car

*Quo missa
incipiendū
fit et p̄p̄ p̄mo
dñi venire
ad missā deinde*

partis misse

54

nē kyrieleyson hō i mērez qd si
gnat p h qd dicit Miserere nob.
Tertio dz ppls venite cū mētis
erectioe qd signat cant^o angelo
lor. i. gl'ia i excelsis deo. Et recte
seqtur post illa duo. ad scandū
q hō ad aduentū xpī in carne z
mēte dz gaudere gaudio spūali
z vocalit expmere. Et pmo inci
pitur a sacerdote. scdo a choro
z plet. per qd designat q pmo
vnus chor^o. i. vn^o angel^o i nati
uitate dñi inceptū istū hymnum
post h alij multi ipm. psequēbā
tur. vt dicit Luc. ij. Et qz iste hym
nus dicit^o est ad laudē dei in na
tiuitate. q est mediator dei z ho
minū. ideo in medio altaris dicit
tur. vel qz in media nocte natus
est. Et qz etiam iste hymnus i or
tu xpī in mundū dicitur. ideo
facie versa ad orientē ipse incipi
tur. Et qz istud canticū est leticie
ideo in aduentu nō canit. quia
sancti patres nō in re sed in spe
habuerūt premiū. Spes autē q
differt affligit aīaz. Prouer. xij.
Syl'rin. xl. z lxx. vbi recolūt laps^o
pmi hoīs flebil^o. nō dicit. Un nouē
septimanis tacet ppe nouē cho
roz āgeloz pfortū puationē Jē
in die innocentū nō cārat. quia
fuerūt nō in gl'iam s' in vitupū
xpī occisi. Bñaliter tñ dicit. iste hym
nus qñ dicit. Te deū laudam^o. ex
cepto sabbato pasce z cena dñi
ppe spāles rōes. In ce. ar. do. nō
dicit nisi ab epō. Sz sabbato pas
ce ab omnibz. quia illa missa est.

qdāmodo dicit sequēts: scz resur
rectiois xpī: vn in nocte deberet
celebrari. d. p. se. di. ij. nocte. De
inde sacerdos venit se ad ppl'm
dicens. Dñs vobiscū: qd valet
tñ. i. dñs tribuat pctōibz affe
ctū z volūtātē bonā. Sz eps di
cit: par vobis: qā est vicari^o xpī:
qui dixit apl'is suis post resurre
ctionē suā: par vobis: qñ diceret
In pñti det vobis par pectorz:
z in futuro par eternitat^o. z cho
rus rīdet. Et cū spū tuo. i. dñs
q est i corde tuo sit etiā nobiscū
in corde nro. Et hoc sbū: Dñs
vobiscū: sūptū ē de libro Ruth.
ca. ij. Sic em legit Booz salu
tasse mellores suos. z ppheta i
Paral. Ala regē z q cū eo erāt:
z angelus salutaris Bedeonē di
xit. Dñs recū. Sz hoc sbū: z cū
spū tuo: sumptū est ab aplo ad
Thimo. vl. Scandū tñ q sacer
dos hnt se in missa qnquies: ad
designandū q xps post resurre
ctionē suā ipō die resurrectionis
qnquies apparuit suis electis.
Prio Marie magdalene. Se
cundo mulierbz. Tertio petro.
Quarto duobus discipulis in
emaus eūbz. Quinto oibz di
scipulis absente Thoma. Et qz
ppls puenit ad orādū cū inten
tioe ipetrādi. iō statū seqtur col
lecta. Un dicit sacerdos: orem^o:
significās illd qd xps dixit apo
stolis. Orate ne intret^o i rēpta
rōez. p qd etiā reddat se idignū.
vn qñ puocās qd se fideles dr.

L ij.

Expositio secunde

orem⁹. i. oēs orate. vt qd petim⁹
facilius ipetrem⁹. Et tuc dicitur colle
cta seu orō. q̄ deligit q̄ xps dans
nobis exemplū orauit. Et dicitur col
lecta. qz fit sup pplm collectum.
vl qz i ea colligit ppli orō seu de
p̄catō. Et fit in dextra pre altar⁹
p̄ quā designatur bona eterna z
sp̄ualia. que p̄mo sunt petenda.
iuxta illud. Primū querite reg
nū dei. fit enā versus orientē iux
ta Damascenū. li. iij. c. xi. vt pa
radisum affectare monstrarem⁹
q̄ est in partib⁹ orientis. Secūdo
vt xpm crucifixū (q̄ x̄sus orientē
stās in cruce respiciebat) artēda
mus. Tertio vt ipm iudicē inde
vctur⁹ scem⁹. Quāq̄ aut dicitur vna
orō rōne solēntatis Aliquē due
vel tres vsqz ad septenariū z nō
vltra. qz fm Inno. dicitur septē pe
titiōib⁹ docuit orare. Et etiaz qz
vltra i rediū verteret. de p̄se. dist.
ij. cū omnia. Quādo aut impo
nunt p̄les collectarū. p̄mo ipō
nant due. postea tres. vl primo
vna. z postmodū due. ita q̄ ma
ior numer⁹ sequat. Et sp̄ fiat in
numero ipari. qz persone diuine
sunt ipares in numero. Et dicitur
gunt oēs orōnes p̄ri z filio z nō
sp̄ūscō. qz cū ip̄e sit donū. a do
no nō petū donū. fm Bern. de
paritinis De modo aut dē dē
di collectas dant x̄sus. Per do
minū dicas cū p̄rem pl̄ byf oras
Cū ipm memores p̄ eundē dice
re debes. Cū x̄po loquer⁹. p̄ eun
dem dicere q̄ras. Quitecūq̄ sit

collecta finis in illo. Si sp̄s al
mus eiusdē dicere debes. Hoc
est. vbiqz ad deū p̄rem dirigat
orō. z nō est mētio de filio dicat
p̄ dñm zc. Si aut ibi est mētio
filij dicat p̄ eundē dñm zc. Si
aut ibi est mētio de sp̄scō dicat
p̄ dñm zc. q̄ tecū viuit z regnat
in vnitare eiusdē sp̄scō de⁹ p̄
om. se. se. am. i. p̄ oīa p̄ntia z futu
ra. Null⁹ autē dicitur sibi facere no
uas collectas q̄ nō sunt ab ecclia
pbate. qz h̄ phibuit cōclū affir
canū. cui iterfuit Aug⁹. Scien
dum etiaz q̄ si imponit collecta
defunctoꝝ in missa viuoꝝ q̄ illa
dicit esse penultima z non vltima
qz finis dicitur suo p̄ncipio cōuenire
Nullo aut modo i missa defun
ctoꝝ collecta p̄ viuis dicitur imponi
qz mortui viuos inuare nō p̄nt.
Itē collectas dicit p̄cepit Syma
chus natione sard⁹. āno. cccc. xxiij.

De secunda parte misse.

repedita

e prima parte misse
q̄ est ad ppli p̄pa
rationē. dicendū est de sc̄da q̄ ē
ad ppli instructōez. z incipit ab
epl̄am q̄ docet ppl̄s in diuinis
mādatīs. Et h̄z sex partes. s. my
steriale informatiōē. de q̄ i ep̄i
stola. p̄ntialem opatiōē. de qua
in graduāli. salutarē lamentatiō
nem. de q̄ in tractu. sp̄ūalem ex
ultatiōē. de q̄ in allā p̄ncipale
instructiōē. de q̄ in euāgelio. z
specialē fidei instructiōem. de

quam in simbolo. Sed 3 aut In-
no. epla significat officium pcurso-
ris: q̄ p̄ibat ante facie dñi. Et q̄a
p̄dit: p̄niam agere. ideo sequit̄
graduale. Sz q̄a post p̄niam se-
quit̄ gaudium: q̄a ip̄e dixit. Ap-
propinquabit em̄ regnū celoz.
ideo sequit̄: alleluia: q̄d est can-
tus gaudij. Et q̄a post Joānis
doctrinā secura ē doctrina xp̄i.
ideo sequit̄ euāgelij q̄ est doctri-
na xp̄i postq̄ secura ē fides apo-
stolorū. ideo sequit̄ symbolum.
Quare aut̄ ep̄istole nō sūt d̄ li-
bris moysi: q̄a in illis p̄mittuntur
reporalia. in epl̄is s̄o pauli erer-
nalia. Et hac rōne lectiōes de li-
bris moysi termināt in gravem
accentū. Sed lectiōes epl̄az in
acutū: quia sursum tendūt. Gra-
duale fm̄ Inno. d̄r a gradibz in
q̄bus cantabāt. 2 significat con-
versionem fidelū penitentium.
Et interponit̄ versus ad desig-
nandū q̄ nullus verā p̄niam fa-
cit nisi plene cōversus sit ad de-
um. Et obmittit̄ graduale in fe-
stis paschalibus: 2 loco eius dicit̄:
Dec dies: Quia illi dies statum
ecclesie futurū felicē insinuant.
sz statum post resurrectionem:
ubi nō erit pena sed gaudij. Al-
leluia vox leticie significat gau-
dium penitentū: quod habent
ex p̄misso premio. Et canit̄ etiā
in aduentu. quia licet sancti pa-
tres h̄. buerūt sp̄em de incarna-
tione xp̄i. Tñ q̄a certi d̄ herant.
ideo exultabāt. Sz in septuagē-

sima obmi t̄. q̄a tūc casus p̄nit
hominis desit. loco cuius canit̄
tur tractus cū plūritate 2 asperi-
tate vocis: significās plūritatem
miserie p̄ntis incolarns. Et hoc
Symachus papa instituit sic
2 collectas. Addit̄ etiā q̄sqz p̄sa
post alleluia: sz que est vox exul-
tatiōis: ad signandū gaudium
corporis 2 anime. Et est instituta a
Nicolao papa. P̄ius em̄ can-
tabāt neuima quoddā longum
post alleluia: loco cuius Nicola-
us papa in festiuitatibz p̄cipuis
prolam cātare instituit. Signi-
ficat etiā diutina p̄tractio nota-
rū ipsius alleluia gaudij celestis
partie: q̄d est absqz fine. 2 fit sine
voce significatiua: q̄a tale gaudi-
um nulla lingua exprimere p̄t
2c. Euāgelij quod legit̄ in sinis-
tra pre altar̄ designat: q̄ p̄ ip̄m
peccatores sunt vocari. Et dicit̄
versus aquilonē ad euitationē
maloz: 2 imitationē bonoz. ma-
licem per aquilonē significant.
Nā p̄ aquilonē diabolus frequē-
ter designat: cōtra quē est euā-
gelij. Et d̄r in loco alto: sz i pul-
pito. q̄d nō fit in ep̄istola: q̄a al-
tus locus dat̄ seruantiū euāge-
lij: q̄a celū. Et p̄ hoc etiā ter-
minat̄ in altū. Premittit̄ aut̄ an-
te euāgelij dominus vobiscū: sa-
lutatio populi. per q̄d disponit
populū ad audiendū deuote.
Et chorus r̄der: 2 cū spū tuo:
id est sicut tecū est deus ad d̄-
cendū verbū dei: ita nobiscū sit

Expositio prime

ad audiendū. deinde signat se in principio et in fine. Primo in libro facit signū crucis. q. d. crucifixū p̄ dico. **S**ed in pectore. q. d. crucifixū credo. Deū in facie. ac si dicat. crucifixū p̄dicare n̄ erubescō. **S**ilr̄ p̄plus faciat ne diabolus p̄rat facies ac mētes eorū ab auditiōe p̄bi dei in principio. et in fine ne verbū tollat de cordibz eorū. Debet etiā p̄plus stare et nō sedere. in signū q̄ sunt parati pugnare p̄ euāgelio. et caput eleuare in signū reuerētie. Et hoc statuit Anastasi⁹ papa p̄m⁹ anno dñi ccccij. habet etiā d̄ p̄se. di. i. apl̄ica. Item arma v̄ baculos ponere. in signū q̄ iuxta doctrinā euāgelicā parati sunt non armis sed patientia se defendere. iuxta illud **S**i q̄s te percusserit ad vnā manū illā p̄be ei et alterā. **A**liqñ autēz thurificatur circa euāgelio. per quod fecatur odor bone opationis. iuxta illud. Sic lucet lux vestra etc. Dat etiā osculū libri tm̄ sacerdotibz post euāgelio et clericis. ad designandū q̄ ip̄s dñe eēt manifesta diuina secreta. ceteris autē i parabol. Lu. viij. Post h̄ canit̄ symbolū nicenū. qd̄ marcian⁹ roman⁹ post siluestz̄ instituit anno dñi. ccc. xxxix. Et d̄: a sin quod est cō. et bolos mortuus. q̄si p̄positū p̄ mortuos paruos. i. articulos. Est. n. collectū ex diuisis locis sacre scripture q̄ ē tora fides. **E**xpositū ē tm̄ p̄p̄ maiorē caute lā. i. p̄p̄ hereticos. ne sit difficile

querere articulos fidei in scripturis multis. Et est triplex symbolū. **P**rimū ap̄loz. i. credo. qd̄ cōit̄ d̄r̄ i prima et i cōpletorio. **S**ecundū Athanasij. scz̄: Quicūqz̄ vult salu⁹ eē. Et tertū Nicenū: qd̄ in synodo nicena fuit cōpositū. **I**stō autē pot̄ canit̄ in missa q̄ aliud: qz̄ cōditū est tpe ventris p̄palate p̄ hereticos insurgētes: et clarius est determinatiū fidei q̄ symbolū ap̄loz. ideo potius canit̄ istō q̄ illud. **U**n̄ licet eadē sit veritas vtrōqz̄: magis tm̄ dare in vno q̄ in alio. **L**amit̄ autē alte et exp̄sse: vt om̄es illd̄ discant et sciant.

De tertia parte misse.

Insequē

Ceter vidēdū est d̄ tertia parte misse q̄ d̄r̄ oblatio: que p̄inet sub se sex partes. **P**rima est p̄p̄li exultatio p̄ q̄b̄ offerre d̄z̄: et hec signat p̄ offerro riū. **S**ed a est oblatiōis p̄sentatio: ubi: **S**uscipe sancta trinitas. **T**ertia est altaris thurificatio. **Q**uarta cordis hūiliatio. cū d̄r̄: **I**n spū hūiliatōnis. **Q**uinta sequēs orōnem. i. secretū. **S**exta: manū ablutio. **C**irca qd̄ sciendū q̄ sacerdos post symbolū dic̄ Dñs vobiscū. ad significandū q̄ ex̄q̄ d̄z̄ ad oblatiōez accedere: et nulla oblatio p̄r̄ eē accepta sine deo: ideo dic̄: Dñs vobiscū. **E**t qz̄ tā sacerdos q̄ p̄plus debet esse valde attentū circa oblatio

nem hostie salutaris. vñ tunc qñ
excitatio pplum sacerdos dicit.
Orem⁹. Nō tamen ulterius p
sequit voce alta: s; sub silētiō di
cit offerentiū: p qd̄ denorat suā
intentionē maxime recollectā ad
deū. Significat etiā illd̄ silētiū
lanbulū xpi añ passionē: qñ in
dei p̄spirauerūt s; eū: vt si q̄s eū
p̄fiteret extra synagogam fieret:
cantat tñ tūc chorus valde leta
būde: ad designādūz hilaritatē
offerentiū: q; datorē hilarē dili
git de⁹. Et q; legit etiā de dauid
q; cytharā cū cātorib; pcutiebat.
Tenēt aut̄ fideles ad oblatiōes
fm̄ p̄suetudinē approbatā i ali
quib; festiuitatib;: vt de p̄se. di.
iij. ois xpianus: q; dicitū ē a dño
Nō apparebis in p̄spectu meo
vacuus. Licet aut̄ h̄ sit p̄ceptū:
tñ q̄tū ad quantitātē: vt tantū
vltantū offerat nō est p̄ceptūz:
sed p̄siliū. iuxta illud Exod. xxv.
Ab oi hoīe q̄ offert vltione⁹ ac
cipietis eas. s. oblationes.

Equitur

scd̄ a p̄a terre p̄ris:
scz oblatiōis p̄nta

tio. Circa qd̄ scēdūz q; sacerdos
volēs p̄ntare oblationē deo pa
rar p̄mo materiā. Et p̄mo p̄ ho
stia accipit panē triticū: azimū
mundū z purū. z p̄ sanguis cō
fectiōe accipit vinū bonū z sapi
dū admixta modica aq̄ q; posset
absorbēri a vino: q; facto dic. fi
at hec cōmixtio vini panis z aq̄.

In nomine p̄ris z filij z sp̄s sc̄i.
Deinde accipit calicem tenēdo
vna manu i medio: z reliq̄ sustē
tādo pedē calicis. z alte subleuā
do dr. Suscipe sc̄a trinitas h̄ac
oblatiōez: q; oro d̄ se indicat qd̄ l̄
p̄ q̄ tūc orat. tunc em̄ orat eccl̄ia
deū zc. Dicit aut̄ ista orōe d; ca
licē deponere deorsuz: z patenā
d̄ sup̄ collat: z panē ad pedes ca
licis collocare: videlicet inf̄ se z ca
licē fm̄ modū maḡ cōem. Calix
fc̄at xpi diuinitatē. patena h̄uā
nitatē: q; diuinitatē sic patena ca
licē p̄terit. s; tūc patena sub cor
porali cōsuat: q; a discipli relicto
xpo oēs fugerūt. Calix aut̄ corporali
opit: qd̄ signat sepulturā xpi. d; z
aut̄ corporale eē de lino mudo z
cādido s; Hugo. z fm̄ calium
lugdunēs. vt etiā h̄ i bocardo.
li. iij. h̄ instituit siluester p̄m⁹ an
no dñi. cccv. Nec d; i eo alter⁹
rei mafia p̄ciosior aut vilior mi
sceri. vñ dicebat Jo. d̄ deo: s; q;
refert Archi. d̄ p̄se. di. i. p̄sultū.
q; illi ḡuit peccāt z offēdūt q; mit
tur corporale p̄fici cū farina ad h̄
q; ster rigidū sup̄ calicē Nectale
corporale d; p̄ m̄ieres lauari nisi
p̄ sacerdotē pus lauet̄ i vase spe
cialit̄ ad h̄ depurato: i q; nihil est
p̄ modū lauādū vt d; d̄ p̄se. di.
i. nemo. Significat aut̄ h̄ corpora
le s; Arch. vbi sup̄ eccl̄iaz. Qd̄
aut̄ sup̄ ponit calicē: fc̄at q; xpi pas
sionē eccl̄ia non desinit imitari.
Corporale aut̄ m̄lto labore cādida
z eccl̄ia multo labore xpo p̄for

Expositio quarte

mat. Itē fecit syndonē: in q̄ xps
fuit involutus. ⁊ ideo fit corp̄ ale
delino: q̄a sicut linū mult̄ pul
sionibz ⁊ rursionibz ad candore
deducit. ita eccl̄ia p̄ illd̄ fecitū: q̄
p̄ corp̄ xpi intelligit̄ m̄ltas p̄ssio
nibz ⁊ passioibz ad candore vite
eterne p̄ducit. Et ita etiaz corp̄
xpi p̄ illd̄ fecitū p̄ m̄ltas tribula
tiones venit ad gl̄iam: vt dicit glo.
in c. sultu. de se. di. j. Et q̄: di
cū est q̄ calix cooperus fecit xpi
sepultura: hic ē q̄ tūc maria mag
dalena venit ad gl̄iam: vt dicit glo.

*De thurifi
catione altaris*

Et in pars

ē altaris thurificatio. ma
ria em magdalena acce
pit librā vngenti nardi pulchri p̄
ciosi: ⁊ vngit pedes iesu: ⁊ dom̄
i plera ē ex odore vnguenti. Et sa
cerdos i modū crucis sup̄ducit ⁊
circūducit icensuz sup̄ sacrificiū
⁊ altare: vt ⁊ crucis signaculo ⁊
thuris icēso diabolice fraud̄ ma
lignitas extricet ⁊ effugiat. Q̄
s̄o t̄rio sup̄ducit ⁊ circūducit i
cēsu: desiḡt q̄ maria ter exhibuit
⁊ adhibuit vngētū circa corpus
iesu. s̄io cū vngit pedes ipsius
i domo simōis pharisei. Se
cūdo i domo simōis leprosi su
p̄ caput ei⁹ vngētū effudit. Ter
tio cū emit aromata: vt veniens
vngeret ihm ⁊c. voluntas ei repu
tat̄ p̄ fetō: cū ⁊ p̄ seipam nō stete
rit: q̄ min⁹ exples̄ q̄d̄ icēpit. Q̄
s̄o postmodū vndiq̄: orū icen
sat̄ altare: desiḡt q̄ factū illd̄ to

tā respicit eccl̄iam. sic dñs ip̄e tē
stat dices. Amen dico vob: vbi
cūq̄ ⁊c. Mat. h. xxvj. Et Leo pa
pa statuit incēsu sup̄ oblatā fie
ri: q̄d ⁊ p̄ciliū rothomagen. fieri
statuit. De alijs etiā thurificatio
nis significationibus plura vie
de in rationali oimino: um.

Equitur

q̄ra ⁊ s̄c̄e p̄tio de
hūilitate: vbi sacer
dos d̄ticiato capite. In spū h̄
militaris ⁊c. ⁊ ē oro Dan. ij. vbi
sacerdos p̄fū de idinat̄ h̄ns man⁹
an̄ pecc̄. ⁊ circa h̄ osculat̄ altare
in signū crucis: q̄ p̄ passionē cru
cis recōciliati sum⁹ dō ⁊ i ei⁹ ami
citiā admissi. ad Eph. ij. Alij t̄i
nō osculat̄ h̄ altare. Deinde seq̄t
oro. Ubi sciēdū q̄ sacerdos p̄t̄it
se tūc ad ppl̄m eos salutādo d̄
cēs hec v̄ba. Orate p̄ me p̄ adie
p̄ q̄ v̄ba sacerdos i plorat̄ auxiliuz
circūstānū p̄r altitudinē sacri.
Et d̄nt̄ ista v̄ba sonoro se ⁊ exp̄
se dicit. ⁊ tunc p̄t̄it se sacerdos ad
alterā p̄tē dices. Dñe exaudi ora
tionē meā: q̄ tūc orat̄ singulari
orone. Et i h̄ m̄lti errāt sup̄p̄se
illa v̄ba dices. ⁊ cū h̄ nolentes
se p̄tere ad ppl̄m. nec ad alterā
parē altaris: q̄d̄ nō ē sine pecc̄o.
Ista ḡt̄ p̄teritio ad ppl̄z cū silen
tio s̄blequere fecit occultā appa
ritioez ip̄i q̄ apparuit petro: q̄a
lz certū ē q̄ ei die resurrectiois
apparuit. vt d̄t̄ Lu. vl. in inc̄
tū est vbi ergo fit sub silencio. vñ

partis missæ

quinto sequitur secreta. qz secreta
dr. vt notet mental' cōuersio ad
deū. vt sit sacrificiū an' deū gra-
tū. Debent em̄ tot dici secreta q̄t
fuerūt in principio collectæ. z eo
dē ordine poni z cōcludi. Sz tñ
in fine oim dr. expresse. p oia se-
cra secl'oz. cad scandū q̄ licet sa-
cerdos orat vt psona singularis.
tñ ex q̄ p toto ppl'o orat. ideo oc-
culte nō d'z finiri. Vel ad innuē-
dum q̄ sacerdos h̄ postulat au-
xilū ppl'i. vñ exp'sse rñdet clerie?
amē. ad designādū q̄ post laza-
ri resuscitationem ipus publice
predicauit.

Estat nūc

*De p̄re
actione* r̄ videre d̄ q̄nta p̄reter
cie part̄. q̄ d̄: sequēs
ōio vel p̄fatio. q̄ h̄z q̄ntoz p̄res
In prima ppl'us salutā cū d̄:
Dñs vobiscū. In scda rō assig-
tur. ibi. se dignum zc. In tercia
laus diuina a ppl'o cantā. cū d̄:
scūs scūs scūs zc. In q̄rta ca-
non ip̄e inchoat. ibi. Te igitur zc
Quantū ad p̄mū sacerdos salu-
tādo ppl'im p̄mo excitat eū ad ar-
tione dices. Dñs vobiscū. Se-
cūdo ad mētē erectionē. ibi. sursum
corda. Tertio ad gr̄atiaciones.
ibi. gr̄as agam'. Excitat at ad ar-
tione p̄p̄e reuerentiā sacri in q̄
ips̄ sumit ip̄e fons bonitatis. idō
sacerdos dr̄ Dñs vobiscū Deū
dr̄. sursum corda. ad designādū
q̄ circa h̄ sacri debem' habere
altitudinē p̄replatois. z ea q̄ sur-

sum' se appetere. vt d̄: Col. iij. Et
etiā q̄ illud sacri nō p̄rite p̄fiv-
ci sine illo q̄ ē sursum. a q̄ cūcta bo-
na p̄cedūt. vt d̄: Bre. Et a q̄ oē
bonū p̄cedit. vt d̄: Ja. j. Et ad d̄
signandū q̄ h̄ sacri nō p̄dest
nisi h̄ntibz corda sursum. Id q̄d
statim rñdet mīster. habem' ad
dñm. Et est sensus. i. h̄m' cor-
da n̄ra ad dñm leuata. Sz for-
te in h̄ multi mētunt h̄ntes. cor-
de depressa. q̄s arguit p̄pha dices
filij hoīz vsqz q̄ ḡni corde. Ter-
tio excitat ppl's ad gr̄atiaciones
ibi. gr̄as agam' dño dō n̄ro. vbi
vide q̄ gr̄atiā laudis. qz em̄ est
dñs q̄ a suis vult laudari. Ma-
lach. j. Si ego sum dñs. vbi est
honor me'. Et qz d̄s: ideo vult
coli. z qz n̄ est. idō special' vult
honorari v' venerari. Et qz tā
innocētes qz penitētes h̄nt lau-
dare deū. ideo d̄: recte. dignū z
iustū est. Et certe dignū rōne sue
maiestatis iuxta illd̄ Apocal. vij.
Bñdictio z claritas z sapiētia z
gr̄atiatio honor z virt' z forti-
tudo de dō n̄ro. dignū etiā p̄ tā-
tis bñficijs nob̄ ip̄entis. dignū
rōne sup̄abūdantis charitatis. ex
q̄ p̄p̄o filio suo nō pep̄cit d̄s zc.
Quarto statim rō assignat hui'
a sacerdote cū d̄: Vere dignū.
Et hic incipit p̄fatio: que rep̄sen-
tat illud gaudiū p̄ueroz caran-
tū in die palmar. Bñdictus q̄
venit i noie dñi. Te aut' q̄ can-
tat p̄fatio debēt manus eleuari.
ad designādū q̄ tūc sacerdos

Expositio tertie

vult orare p celestibz. Et per ista
verba sacerdos appbar pmo de
um digne esse laudandū. scdo i
nitar āgeloz exēplo. cū dr. quā
maiestatē tuā laudār āgeli. q. d.
sz Inno. dignū est. qz mera nos
voluntate fecisti. Iustū. qz mera
misericordia redemisti Equū. qz
gratuite nos visitasti. Salutare
qz pperue nos saluasti. Nos ti
bi sp. i. in omni tēpore. 7 vbiqz id
est in omni loco. Et si nō actuali
ter tñ habitualiter. nō ponēdo
videlicet obicē mortal' pcti. Un
non cessat orare q non cessat bñ
facere sm Aug^o. Circa qd scien
dum q tñ decē sunt pñationes.
Pelagi^o em papa statuit nouē.
sed vrbano papa anno dñi. cccc.
xliij. addidit decimā de brā vir
gine. Quotidianā aut pñationē
fecit Symach^o. natione sardus
anno dñi. cccc. xxiij. Prima est d
natiuitate. scda de epiphania.
tercia de quadragesima. quarta
de resurrectione. quinta de ascen
sione. sexta de penthecoste. septi
ma de trinitate. octaua de scra
eruce. nona de aplis. decima de
brā virgine. de hoc habet de cō
secra. dis. i. inuenim^o. Ex quo pñ
pñationē nouē inuentā de dedi
catione ecclesie esse supflūā. 7 er
ronee introductā. nisi alias inter
ueniret autoritas pape. de qua
tñ vsqz modo nō pstat. Unde il
li ea vtētes grauiter peccant. Cū
em vnā collectā minimā nō pos
sunt mutare. vel addere. multo

magis tam solennē pñationē p
suo libitu immutare qz psumat
Deinde sequit scūs. qd Sixt^o
prim^o anno dñi. cxxx. instituit. p
qd sacerdos orat vt laus nra 7
voces nre laudibz 7 vocabz an
geloz associēt. qz angeli semp
cantant scūs. Ter aut canit ad
honorē trinitatis. Osanna bis.
ad designandū duplicē skolam
seu gaudiū corp. pis. i. 7 aie. 7 sig
nificat tantū. id ē. obsecro salua.

Equitur

f sexta pars tertie part
principalis misse. i.

ablutio manū. Primario em
sacerdos abluir man^o ad scan
dū q dz carere mortalibz. sed in
hoc loco abluir. qz iuxta posse su
um dz etiaz carere venialibz. Et
ideo solū capita digitoz perfun
dit. Et licet aliq dicūt tunc versū
culū. lauabo inter innocētes ma
nus meas. tñ puenient^o obmit
tū ppter pñationē sequentis
canonis qui incipit. Te igit. cui^o
pludium fuit scūs. Sensus em
est. Te igit elemētis me. i. te qui
sanct^o es. dñs de^o sabaoth dep
cor. quod congrue fieri non pos
set interpositis aliquibz verbis.
puta. lauabo inter innocētes ma
nus meas 7c. que feciunt nora
bilem discōtinuationem illarū
orationū principalū. 7 ideo cau
tius obmittitur qz dicitur.

De quarta parte misse.

partis misse

Equitur
quarta pars pnci
palis misse. i. canon

se humiliter. designans humilem
indinatione qua fecit xpus ante
suam passionem. in qua factus est
sudor eius sicut gutte sanguinis
decurrentis in terram. sicut habet
Luce. xxiij. Alij autem osculant al
altare ad fcanndu q p hoc sacm
acquirimus vera dilectione cu
xpo. qz minister no debet esse in
fidelis: vt iudas. Deinde incipit
dicens. Te igit. Circa q notan
dum q illa coiunctio igitur est il
latiya respectu precedentiu. vñ
exq dixit prius. sanctus dominus
Nunc infer. Te igit demeritissi
me pater q es sanctus. Dicit aut
clementissimus: qñ in misericor
dia summe abundas. et hec ver
ba dicens sacerdos se inclinat: de
signans xpi humilitate seu hu
miliatione ad passionez. Addit
etiam p ihesum xpm filiu tuum
dñm nostru. Hoc fit ideo. quia
xpus docuit in suo nomine oia
esse pereda. iuxta illud Johannis
xvi. Amē amē dico vobis. si qd
petieritis patre in nomine meo re
describit aut qdrupliciter. Pri
mo vt saluator. qz iesus. Matt.
pmo. Vocabis nome eius iesus
qd interpretatur saluator. Seco
vt rex. qz xpus. qd interpretat vn
ctus. Ps. Unxit te deus de tu
us. Tertio vt patri naturaliter
dilectus. qz filiu. Quarto vt no
bis prelatu. qz dñm nostrum.
Supplices. i. humiles rogamus.
fm Bern. de para. rogamus p
illis que nobis deficiunt. ac peti
Ad ij.

Ad cuius evidentiā sciendū q ca
non grece interpretat regla latine
qz multū reglare cōposit est. dicit
aut q Helasius papa canonem
pzin. paliter ordianit. licet a plu
ribus sit aliquid additū in co. m
ab vno est cōposit. Dicitur aut
q Clemēs secudus anno lxxi. post
Elerū instituit canonē ante pse
crationē. et ita dicit canon quali ex
regulis sanctorū patrū editus et cō
positus Dicitur etiā sub silentio
fm Innocentiū. primo ad fcan
dum q xpus secesserat in effrem
a iudeis. Secundo ppter maiore
cōuersionē mentis ad deū. quia
tunc sacerdos dicit intrare thala
mum cordis. et ostio sensuū clau
so deū orare. Tertio ppter peri
culi curationē. ne vsu quodiā
no verba sacra vilescāt. Quarto
ppter maiore reuerentiā. qz que
in publico fiunt citius vilescūt.
Hec Bern. de para. Incipit au
tem ab illa lra L. que valde rep
sentat signū crucis. ad fcanndū q
h sacramētū seu sacrificiū fit ad
memoriā passionis xpi in cruce.
Et fit circa canonē imago cruci
fixi vt raro melius impmatur me
moria xpi passionis in cruce ipsi
celebrant. Accedens aut sacerdos
post ablutionē primo bñdicit se
secundo cōpositis manibz oscula
tur imaginē crucifixi inclinando

Expositio tertie

mus p illis que ad salutē nostrā nobis necessaria sunt. Uti accep-
ta habeas. i. accipias: seu grata habeas. Et aliq̄ hic osculant al-
tare. q̄si ostendēts se cōpati xp̄o: sed nō est de essentia. Et d̄z pdu-
cilla dicitio vni sine. nā licet idē valet vt ⁊ vti: tñ plus est exp̄si-
ua. Hec dona. dicitur dona. q̄ datur a superioribz. qz h̄ sacrifici-
um fit p̄tute sup̄mi dei. ideo d̄z donū. Munera. dicitur mune-
ra: qz datur seu offerunt ab infe-
rioribz. hoc em̄ sacrificiū ministe-
rio sacerdotū offerunt deo patri.
Hec sacra sacrificia dicit. qz fiūt p̄ petis nris. Dicitur aut̄ illiba-
ta. i. incorrupta. nō q̄ illa accidē-
tia nō possunt corrip̄. sed qz cō-
tentū sub eis: scz corp⁹ xp̄i ⁊ san-
guis nō corripit. iuxta illd̄. Nō dāb̄ sc̄m̄ tuū videre corruptio-
nem. fiunt aut̄ tres cruces in
sb̄bis istis. Hec dona. hec mune-
ra. hec sancta sacrificia illibata.
Pro quo sciendū qz sacerdos iō-
vntur sept̄o signo cruc̄ circa hoc
sac̄m̄ magis qz circa aliud. quia
istud sac̄m̄ ē magis memoriale
passiōis xp̄i q̄ ad crucē est termi-
nata. fiūt aut̄ h̄ primo tres cru-
ces: ad designandū triplices xp̄i
traditionē. quaz p̄ma fuit gr̄o-
saria: deo p̄te ex dilectiōe. q̄ p̄prio
filio suo non peperit sed pro no-
bis tradidit illū. Secūda fuit a
iuda. q̄ fuit ex avaritia ⁊ cupiditate: eo qz pecuniā p̄ eo recepit.
quā appellat mercedem iniqui-

ratis. Tertia fuit a iudeis. q̄ fuit
ex inuidiā. qz sciebat pilat⁹ qz per
inuidiā tradidissent eum. Quia
iḡr̄ deus pater dedit eū nob̄ in
donum. ideo p̄ma crux fit cū d̄z
hec dona. Et qz iudas p̄ mune-
re tradidit eū. ideo sc̄da crux fit
cū dicitur. hec munera. Qz vero
iudei ad mortē tradiderūt eū vt
crucifigeret̄ in sacrificiū illibatū.
ideo tertia crux fit cū d̄z. hec san-
cta sacrificia illibata. Vel etiam
fm̄ Guil. manitinesem. tres cru-
ces fiunt in reuerentiā eius q̄ est
trinus deus in p̄sonis. cuius po-
tentia fit p̄uersio panis ⁊ vini.
Et fm̄ Bern̄. de parantinis sig-
nificat crucifixionē triplicē. qua-
rum p̄ma fuit in voluntate ⁊ offer-
tu qz collegerūt p̄rifices zelū
um. Joh. xi. ⁊ Mat. xxvi. Secūda
fuit in vocibz clamatum. crucifi-
ge. crucifige. Luc. xxij. ⁊ Joh. xix
Tertia in anafixione manū ⁊
pedū Luc. xxij. Est itaqz sensus
istoz sb̄boz quantū ad triplices
effectū. Nā qz xps datus est li-
beraliter. ideo dicit̄ dona p̄saliter.
qz nō dat⁹ est vtilis. ideo d̄z mu-
nera. ⁊ qz dat⁹ est vt nos sacrificia
ret̄ m̄talit̄. ideo d̄z sacrificia illi-
bata. i. immaculata. Sed q̄re d̄z
p̄saliter dona munera ⁊c. ⁊ non
donū mun⁹ ⁊c. cū h̄ nō fuit p̄sa
sacrificia seu sacra sz vni tantū.
R̄s̄d̄erur qz licet corp⁹ ⁊ sang-
uis xp̄i sint p̄p̄rie loquēdo cōpo-
sita distincta. tñ dicitur vni in
integritate. sicut comestio in vna

partis misse

mensa quātumcūq; ferela sunt
diuersa aut por? diuersi. nihil o/
minus dicitur vna commestio:
et hoc vnitare integritatis . quia
aby et potus simul integrat refe/
ctionē. et habent vnu effectum et
nutritionez. Et isto modo istud
sacramentū dicit vnu. Quē ergo
dicuntur dona munera plnrali
ter refert ad illas substātiās pa/
nis et vini q; pla sunt pposita p
se et non dū sunt corp? et sanguis
xpi vnu. Unū ēz hoc. sup mat. q;
nis ibi sint pla matialr. n̄ tñ for/
malr pp? vna opationē quā in/
tendūt. s. refectio nē spūalem

Equitur

C in p̄mis q; tibi offeri
mus. vbi ponit opta

tio salutē eoz p q;by offert h sacri/
ficiū. et cui. q; do p̄i. vñ dē in p̄i/
mis. i. p̄ncipalr tibi. Secūdo q; of/
fert. q; sacerdos ex p̄re totū ecclie
iō dē offerim? nō offero Et q; p̄z
q; malicia sacerdot; nō viciat ef/
fectio nē p̄secratiōis. q; nō offert
ex bonitate vl malicia p̄pa: s; ex
officio qd gerit ex p̄sona ecclie.
Tercio p q; offert. Et p̄rio q; ge/
neralr p tota ecclia vñ dicit. p ro/
ta ecclia catholica. i. vlt roto or/
be terraz diffusa et fidei sacram/
tis vnita. nō p synagoga iudeoz
rū abiecta et dispa vbiq; p dia/
bolū. Quarto ostendit qd perit.
vñ dē. quā. s. eccliam pacificare
dignez. vt. s. pacē habeat ab he/
reticis et scismaticis. dignez etiaz

eam adunare. i. in vnitarez col/
ligere q; dispa ē inter p̄fidos vel
paganos. Unū ēz hūil bel. mani/
tū. orat h p̄s byē p inuicē discor/
dātib; vt vntant i charitate Ad/
dit aut vt custo dire dignez. s. a
vicijs et demonib;. et regere. s. in
p̄s p̄s Deū orat p p̄sonis sin/
glarib;. et p̄rio p capitaneis eccle/
sie. s. papa. q; verba addidit. Cle/
mēs. et postea pelagi? papa p̄fir/
manit. vñ idē dē. Costat ab vni/
uerso orbe sepat? esse q; ob quā/
libet dissensionē inf sacra myste/
ria aplia p̄ntific; fm p̄suetudi/
nē memoriā nō frequētat. Deū
p ep̄o. p̄po. vñ dē. p antistite n̄ro
qd ep̄s celebrans obmittit cū sit
mer antistes. post h addit de se/
clan p̄ncipe. vñ dē. et p̄ncipe n̄ro
h em est p̄siliū apli;. ad Th. ij.
ca. vbi inq̄r. Obsecro p̄rio omni/
um fieri obsecratiōes. orōnes. po/
stulatiōes et gr̄ariatiōes p oib;
hoib;. p regib; et p oib; q; in sub/
limitate sunt cōstituti. vt q̄etā et
trāquillā vitā agam? in oī pieta/
te et castitate. Dē aut intētio cele/
brat; fieri ad p̄sonā illi? ep̄i i cur/
dyocesi celebrat. Rome tñ non
dē. p antistite n̄ro. q; ibi papa est
ep̄us. Similit. dicendū de p̄nci/
pe illo in cuius regno vl ducatu
celebrat. deinde defecdit ḡnaltē
orando p omnib; fidelib;. Unū
dicit. et p oib; orthodoxis. i. ver;
catholicis. nō scismaticis vl here/
ticis. Unde orthodoxus dē ab
orthos. i. qd est rectum. et doxis

Expositio quarte

gloria vel doctrina. quasi recta gloria vel doctrina. Qui ergo recte glorificant deum: et rectam fidei doctrinam sequuntur orthodoxi vocantur: atque apostolice et catholice fidei. id est per apostolos fundate et predicant fidei cultoribus.

*Memento etiam
dñe famulorū?*

Memento

etiam domine famulorum famularumque tuarum ubi iter descendit in speciali ad memoriam certarum personarum. Unde licet deus noscat omnia. nec opus est sibi demonstrare personam per quam orat presbyter. cum omnia nuda sint oculis eius. **Deb. iij.** Sed tamen oblivisci dicitur illorum quibus gratiam suam non infundit. **Sicut dicitur eorum recordari** quibus gratiam suam et dona largitur. Et est modus vulgarium quo communitur dicitur tribulanti. **deus oblitus est mei.** Petit ergo hic duo. **Primo** explicite per quibusdam. **secundo** per omnibus circumstantibus. **Unde dicitur.** Memento domine famulorum famularumque tuarum. non dicit servorum. quia servus peccatum designat. **Jo. viij.** Qui facit peccatum: servus est peccati. Et tales quodam sunt in peccatis oblitiscuntur a deo. iuxta illud. **Peciores non exaudit deus.** **Jo. ix.** Sed famulus dicitur a favore. quia est in favore et gratia domini. ut sunt peccatores conversi et penitentes per peccatis. et tales deus nominat. unde petit presbyter recordari talium. Et sciendum quod sacerdos debet facere memoriam ordinare. ut scilicet

*Quis sacerdos
debet hanc memoriam*

primo orat pro illis qui sunt maiori charitate diligendi. et quod ordinata charitas incipit a se. ideo primo facit memoriam superioribus: committendo tamen mente vel exprimendo ut deus sui miseretur. et dimittat peccata. et tribuat gratiam. Deum orat pro patre et matre parentibus et fratribus atque sororibus. **Tertio** pro benefactoribus. **Quarto** pro inimicis et persecutoribus. **Quinto** pro infidelibus ut convertantur ad fidem. Et hoc quidam faciunt eis dispositionem in mente satis pulchram. faciunt talem memoriam ad similitudinem ordinis casuum. quorum **primum** est nominatum in quibus superioribus recordantur. **Secundus** genitum. et fecit genitores. id est parentes. **Tertius** datum. et fecit datorem vel benefactorem. **Quartus** accusatum. et fecit accusatorem vel inimicum. **Quintus** vocatum. et fecit vocatum ad fidem. **Sextus** ablatum. et significat mortuos a nobis ablatos. Et de istis fit mentio in secunda memoria. **Sed** quare prius pro vivis quam pro mortuis oramus? **Respondetur** quod vivi sunt in maiori periculo. quia possunt damnari. mortui autem pro quibus oratur sunt in purgatorio. de quibus non timetur. Et de ista memoria debet se cito expedire propter distractionem mentis et evagationem. Non sicut quidam faciunt dormire in tali memoria. ita quod quandoque propeares recedunt a missa redio victi. et hoc est scandalum. et prosequens fugiendum.

partis misse

Equitur

Et omnium circumstantium. i. audientium missam.

nam dignetur esse propitiatus: quos vides in te credere recte: et te deo/te diligere. Et hinc patet quod valde utile est interesse misse. quia per talibus specialiter oratur. Unde statutum est ut omnes fideles audiant missam divinis diebus et festiuis diebus. de pse. di. j. omnes fideles. et ca. missas. Et dicunt doctores hinc id esse preceptum ut ibidem patet. sequitur. per quibus tibi offeruntur vel quibus tibi offerunt. non solum illi dignetur misereri per quibus offeruntur sacrificium laudis. sed etiam illis quod soli hoc offerunt. per se suisque omnibus videlicet sanguineis et affinitibus familiaribus et amicis. per redemptionem animarum suarum. quod non per temporalem lucrum: sed per spem salutis et incolumitatis sue. i. per salutem et incolumitatem suam speranda. Et quia bona hominis triplicia sunt. i. per eternam per orationem. i. per spem salutis. scilicet per corporalibus i. de incolumitate. i. de corporali sanitate. tertio per spiritualibus. i. de se ad dicitur. per redemptionem animarum suarum. Sequitur. quod reddunt vota sua ergo deo vivo et vivo. Ubi dicunt illa que voluntarie permittunt. Dicunt autem vota nostra. quia fuerunt a nobis ex libertate arbitrii sine coactione. Dicunt etiam de. quia per gratiam eius fuerunt. quia dat illi quod vult ut possint etiam ea perficere. Sed circa predicta quoniam que presbyter non oratur primo per se: sed per principalem oratur per papam et se obmittit.

rit. Ad quod dicendum quod ibi oratur ut persona publica. id est publicum bonum seu commune propter bonum. hinc autem oratur ut persona singularis: in tractando memoriam singularium et personarum personarum. et ideo ponitur se omnibus.

Dimittit

comemoratione illorum

quod salute indigent. hinc ponit illos quod ad salutem adiuvant. ut sunt sancti. Et primo ponit eos in generalitate. Secundo in speciali. Dicitur. generaliter. communitates. Et hoc disposuit Linus papa Communicantes. i. participantes cum sanctis in hoc quod deum videmus. licet differerent. quia nos per fidem. ipsi ad oculum. Tamen ex hoc idem obiectum habemus cum illis. videlicet deum. generaliter principalem cum eis: et memoria venerantes. i. venerant colimus. In primis gloriose virginis marie genitricis dei et domini nostri ihesu christi. sed et beatorum apostolorum ac martyrum tuorum petri et pauli ubi ponit. xij. apostolos. et xij. martyres. Confessores autem non ponit. Quia ratio est. quia tempore quod positus est canon non celebrabat memoria presbyterorum ita solentur. vel ideo ponunt martyres. quia imitati sunt christum in passione. et maximum honorem ostenderunt pro ipso morientes. quod non fecerunt presbiteros. hoc autem sacrificium est maximum amoris. Ponunt etiam aliquid martyres minus notabiles. quod actum est divina dispensatione. Nam ut dicitur. dum sancti presbiteri dilexerunt istos et alios scribere vellet. cras

¶

Communicantes et memoria venerantes

Expositio quarte

inuenerunt illos delectos aureis
lris scriptos. vñ bonū est etiā ali
qñ minus sc̄is reputatis reuere
tia ipendere: ⁊ eoz suffragia po
stulare. Quia s̄m Tho. q̄busdā
sc̄is datū est p̄ocari specialit̄
⁊ in specialibz negocijs. vt beato
Antonio ⁊ igne ⁊c. Preponit
aut̄ oibz sc̄is brā ⁊ go maria. qz
ip̄a est salut̄ n̄re p̄cipua adiutrix
⁊ ip̄a in celo primū locum tenet
post dei filiū. deū ponunt apl̄i.
qz ip̄i tradiderūt nobis formā ⁊
ritū hui⁹ sacrificij. deū martyres
q̄ p̄ illo q̄ est in h̄ sacro se obrule
rūt hostia viuentē. Petim⁹ autē
h̄ eoz suffragiū: sc̄ates q̄ q̄dū
sum⁹ in hac vita: necesse habe
mas eoz suffragia postulare. cū
ip̄i x̄po sint in gl̄ia pp̄inq̄. vnde
p̄nt nob̄ impetrare gl̄iam. Post
elevationē v̄o petim⁹ eoz p̄sor
tiū. designātes p̄ h̄ q̄ post resur
rectionē iugemur sc̄oz p̄sortio.
⁊ nō indigebim⁹ suffragio. Non
dirigim⁹ autēz orōnes n̄ras ad
sc̄os: vt p̄ eos impleatur q̄ postula
mus: s̄ vt eoz p̄c̄o n̄re orōnes
fortiant̄ effectū. In q̄busdā libz
ponit̄ h̄ signū crucis cū d̄z. mu
niamur auxilio. s̄ nō h̄z funda
mentū. cū nō petimus h̄ muniri
signo crucis: s̄ p̄ocatio sc̄oz. u.
Quō aut̄ sc̄i vidēt orōnes no
stras. d̄ h̄ Berni. de parā. q̄ nō
cognoscūt eas cognitiōe natura
li v̄l beata. s̄ p̄tute reuelatiōis: p̄
quā cognoscūt orōnes n̄ras vo
cales s̄ue m̄tales. fit etiā addi

tio in quibusdāz festiuitatibz. qz
ibi petimus p̄rectionē diuinam
specialē. vt in natali. in epiphā
nia. in pasca. ascēsiōne ⁊ p̄tecol
ste. In quibz specialia dona cit
ca hos sacra recolunt̄ q̄ nob̄ da
ri tūc postulam⁹. In fine aut̄ hic
nō d̄z amē. qz angeli r̄ndēt amē.

Sic igitur

h̄ oblationē h̄ addidit leo
papa anno d̄ni. cccal.
iij. vbi q̄si cōprehēdendo om̄ia
supradicta summarie ⁊ cludūur
Petit̄ ḡ q̄truoꝝ. Primo petit ac
ceptionē oblationis. vñ d̄z H̄c
igit̄ oblationē sumunt̄ n̄re. Et v̄l
de q̄re hic presbyter specialit̄ ap
pellat se seruū. sup̄l. v̄o alios ap
pellat famulos. Rō qz q̄libet d̄z
se reputare petōꝝ ⁊ non alios
Dicit̄ aut̄ hec oblatio seruit⁹: qz
sum⁹ empr̄. ista oblatiōe. iuxta il
lud. Empr̄i estis p̄c̄o magno.
Sed ⁊ cuncte familie tue que ti
bi famulant̄ ⁊ seruiūt vt placat⁹
tus accipias. licet em̄ de⁹ sit scm̄
per placat⁹. i. misericors quantū
est in ipso sacrificio. n̄ sepe offen
ditur ex parte ministrorū. quādo
sunt in p̄c̄o Seq̄l. diebz n̄ros.
vbi petit̄ fed⁹ pac̄. vñ d̄z. Dies
qz n̄ros i tua pace disponas. ⁊ lo
quit̄ non solū de pace temporis
sed etiā p̄coris. que est cessatio
a peccatis. atqz ab eterna dam
nationē. Nos erip̄i. vbi petit̄ eua
sionē carcer̄. s̄. d̄nationē p̄petu
am. Et in electorū tyorū iubens

partis missæ

grege numerari. ubi petra diu
crone cum electis. p. ihesum chri/
stum dñm nostrū. Et istam par/
ticulā sanctus Greg. cōposuit.
fit aut appositio istius particu/
le certis dieb. vt in resurrectione
z pēte. Exq̄ em̄ petim⁹ remune/
rationē que fit per resurrectionē
xpi z spiritus acti missionē. ideo
tunc fit additio. fm̄ alios etiam
in cena dñi. quia per illud sacri/
ficiū tūc institutū datur remune/
ratio. iuxta illud. Qui māducat
hunc panem zc. Dea aut verba
dicēs sacerdos se profunde in/
clinat. scans q̄ legalis sacerdos
summo conamine obumbrabat
ne videret. vel quia orauit ipus
profunde se inclinādo z humili/
ando ante horā passionis

tam fm̄ Guil. manitū. Tu de⁹
quesum⁹ in oib. i. tota cogitatio
ne tota cognitio. tota mere. z to/
to intellectu. dignes⁹ facere bñ di/
ctam. i. per quā hoies benedicā/
tur. Ascriptā. i. per quā homines
ascenduntur in celo. Ratam id ē
per quā de viscerib. xpi esse cen/
sentur. Rōnabile. i. per quā a be/
stiali sensu exuant. Acceptabile
vt q̄ nobis in ipsis displicemus
per hanc acceptabiles vnico fi/
lio eius simus. Ita exponit Au/
gustinus de conse. dil. ij. vtrum
sub figura. Sed Innocētius ex/
ponit referēdo ad ipm̄ benedi/
ctā. i. immunē a peccato. ascrip/
tam. i. scripturis pnunciatā z fi/
guratam. Ratam. i. nō transito/
riā sicut verus lex. Rationabilē.
id est. q̄si non peculiarem. sicut
erat hostia legalis: que non mū/
dabat a peccato. acceptabile cō/
tra illam. de qua Isayas z Hier/
remias dicūt. Obrulisti hostiam
nō acceptā. Communiter tamē
hoc refertur ad differētiā obla/
tionis iude. Illa em̄ traditio fuit
maledicta. ideo ista sit bñ dicta.
Illa aut proscripta vt dicitur
de libro viuentium: ideo digne/
ris facere ascriptā illā. Illa fuit ir/
rita. i. iniq̄ z detestabilis: ideo de⁹ fac/
istā ratā. Itē illa fuit irrationabi/
lis. ideo de⁹ facultā rōnabilē. rōne
plenā: vt fiat rōnabile nre serui/
tutis obsequiū. Ille reddidit ma/
la p̄ bonis propter qd̄ reproba/
tus est. Itē de⁹ fac hāc accepta

Sequitur sed a pars canonis.

Nam ob

lationem zc. Nec est
secunda pars canonis

in q̄ ponitur sacrificij consecratio.
Et habet tria dicta. Primo nāq;
virtus p̄secrandi ponitur. Secū/
do ip̄a consecratio p̄ficitur. ibi. q̄
p̄dicte Tertio rei cōsecrate cōme/
moratio exprimit. ibi. vñ z memo/
res. Circa primū primo ponit sa/
crificij oblationē. Secūdo oblatio/
nis bñ dictionē. ibi. q̄ sum⁹ bñ di/
ctam. Tertio sacrificij trāsubstā/
tiationē. ibi. vt nobis. Dicit ergo
quam oblationem. i. terrenā ma/
teriā ad corpus filij tui destina/
tū q̄

Expositio quarte

bilē p quā tibi nos reddas acce/
ptos. fuit autē h̄ q̄nq; signa cru/
cis. tres cōmunes sup panē ⁊ ca/
licē simul. q̄tra autē sup panē ⁊
q̄tra sup calicē p se. Et fecit q̄nq;
loca vulnez eius. Vel s; Inno.
tres fecit. xx. denarios p quib;
vēditus est xp̄us. Due autē vēdi/
tionē ⁊ emptionē siue venditio/
rem ⁊ venditū. Vel s; Bern.
de parā. ⁊ s; Bui. manitineſ.
fecit tria q̄ xp̄s fecit circa hoc sa/
c̄m. Nā accepit b̄ndictū. ⁊ dedit
ecce tria. Et sp̄aliter fit crux sup
oblatā ⁊ vna sup calicē. q; dixit.
Hoc est em̄ corpus meū. ⁊ t̄ez;
bibite ex hoc oēs. Et seq̄. vt nob
corp⁹ ⁊ sanguis fiat dilectissimi
filij tui d̄ni nr̄i iesu xp̄i. Ubi pe/
tit transsubstantiatiōē panis in
corpus xp̄i per hoc v̄bum cū di/
cit. fiat. Illud em̄ est verbū crea/
tionis siue creatoris. Ben. i. vbi
dicit. fiat lux. ⁊ sequitur. Et factū
est ira. Et non dicit sacerdos: vt
faciā corpus xp̄i. q; non est nisi
minister huius p̄uersitōis. Ideo
non in p̄pria p̄sona sed in p̄sona
xp̄i dicit. fiat. Dicit autē dilectissi/
mi filij tui. q; nullus potest esse
dilectus deo q̄ntumcūq; sanct⁹
sicut xp̄us: rōne cuius dilectiōis
propter ipsum totius mūdi pec/
cāta indulſit. fuit autē due cru/
ces. vna sup panem. alia sup ca/
licem: ad significādum q; hoc sa/
cramētum valet ad salutem cor/
poris ⁊ anime.

Equitur

qui p̄cie. Hec ver/
ba addidit Alexan/
prim⁹ anno d̄ni. cxiij. Et h̄ p̄fici/
tur p̄secratio. Circa qd̄ p̄mo re/
p̄ntat qd̄ xp̄s in cena fecit. Und̄
d̄t. Qui pridie. i. vna die anteq;
passus est. Vel vna die p̄cedere
añ passionē. accepit panē. Et in
hoc loco terſis digiſ sup corpa/
le: accepit sacerdos hostiā tenerē
ter. Et dz eā tenere submissē: nō
oñdendo p̄plo vel ministro: ne
videat aliq̄ modo añ p̄secratio/
nē. Un̄ dicit. accepit panē i san/
ctas ac venerabiles man⁹ suas:
⁊ eleuat⁹ in celū ocul⁹ ad te deuz
patrē suū oipotentē Et h̄ eleuat
sacerdos oculos supra celū. in q̄
xp̄s fecatur. quia ocl⁹ m̄ris de/
bemus eleuare i celū vñ veniat
auxiliū nobis. vt d̄i p̄s. Quia
om̄e bonū desursum descendit.
Sequit. Gr̄as agēs. nō p se s;
pro nr̄a redēptione. b̄ndicit. ⁊ fit
ibi crux sup hostiā. q̄ fecit q; xp̄s
passus est in natura humana. s.
in corpore ⁊ aīa. q; dixit. Inſtis
est aīa mea vsq; ad mortē. Et iō
p se b̄ndicit hostiā. ⁊ p se calix Et
non intelligas q; xp̄s b̄ndicit. i.
crucē fecit sup panē. cū virt⁹ cru/
cis nulla fuit añ passionē ei⁹: sed
b̄ndicit. i. v̄ba p̄secrationis. s. illa
hoc est em̄ corpus meū. sup pa/
nem prulit. tunc virtute verborū
facta est statū b̄ndicta trāsubsta/
tatio panis in corp⁹ xp̄i. vñ ex

partis misse

62

pone. bñ dicit. i. vim bñ dictionis
p̄bis p̄ ip̄um plat̄ dedit. vt trās/
substatiaret panis in corp⁹ xp̄i
vez. Sequit̄. ac fregit deditq;
discipulis suis dī. Accipite ⁊ co/
medite. Ubi sciendū q̄ licet h̄
dicat q̄ ip̄s p̄us fregit ⁊ tūc p̄se/
crauit. Tñ ita nō intelligēdum
est q̄ ip̄us p̄⁹ fregisset ⁊ tūc bñ/
dixisset. s; q̄ ip̄s post bñ dictionē
⁊ p̄uersionē fregit. Uñ sic p̄strue
litterā. Accipit panē ⁊ bñ dicit. s.
dicēs. h̄ est em̄ corp⁹ meū. ⁊ tūc
fregit. deditq; discipul̄ suis dī.
accipite ⁊ comedite. hoc est enim
corpus meū. Prius ḡ p̄tulit illa
p̄ba. vt eis vim p̄ficiendū tribue/
ret. dein ea p̄tulit. vt ap̄los for/
mam p̄ficiendū doceret. Ita dicit
Gul̄. Cōmuniter tñ dī. q̄ semel
p̄tulit ip̄us illa p̄ba. tūc. s. qñ vo/
luit dare ap̄lis. Uñ dādo eis tūc
bñ dicit p̄ illa p̄ba iā dicta. s. hoc
est em̄ corp⁹ meū. Ita dī. Hor.
sup̄ Math̄. Et ita p̄ illa p̄ba se/
mel plāta s̄l̄ p̄fecit. ⁊ formā p̄fi/
ciendū dedit vt dī. Bern̄. d̄ parā.
Uñ sensus est. bñ dicit fregit de/
ditq; discipulis suis. ⁊ tūc dicit.
Hoc est em̄ corpus meum. Et
iste est verus intellectus

Hoc est enī

h̄ corpus meū. Ista est
forma p̄secrationis ve/
nerabil̄ sacri eucharistie. quā di/
cens sacerdos habeat int̄ctionē
verā p̄secrādi corp⁹ xp̄i. Nō ob/
mittat aut̄ illā p̄uentionē em̄. qz

licet non sit de substantia sacri. ē
tñ de essentia p̄cepti. vñ graui/
ter peccaret obmittēs eā. Aliqui
p̄o dicēs ista p̄ba tenēt hostiā
in mambus. ita q̄ possit videri a
circūstātib; quod est graue peri/
culum. qz tunc potest adorari p̄
simplices an̄ p̄secrationē. quod
erit graue pctm̄ idolatrie. Et idō
teneat eā valde depresso in alta/
ri ne videat̄. fit aut̄ eleuatio ho/
stie sacratissimi corporis xp̄i. vt
ostēdiat oib; oblata esse ad salu/
tem. iuxta illud Ego si exaltatus
fuero a terra ⁊c. Sedo vt extūc
p̄plus cognoscat esse p̄itatē sa/
cramētī q̄ nō p̄⁹ facta est s; mo/
do. vt iā sciat veracit̄ adorare de/
um p̄ntēz. Expositio aut̄ istius
forme p̄boz req̄rat sup̄ i tracta/
tu de sacris circa sacm̄ euchar/
stie. vbi sufficiēter expedita est.
Sequit̄. s̄l̄ ⁊c. vbi ponit̄ for/
ma p̄secrationis sanguis xp̄i. Ubi
sciendū q̄ sacerdos volēs p̄ferre
ista p̄ba. dz ip̄z calicē accipe am/
baby manib; ⁊ cū dī. Bñ dicit.
dz facere crucē sup̄ calicē. tenēdo
calicē in manu sinistra: ne tactu
vel impetu cadat. Lux sup̄ cali/
cem fecit passionē xp̄i in aia. vt
dictū est. ⁊ etiā n̄ram salutem in
aia. ⁊ facta cruce dz tenere calicē
sicut prius. Et hoc facit̄ p̄fert p̄
ba p̄secrationis hñdo int̄ctionem
p̄secrādi sanguinez xp̄i. Et si p̄
habere actualē ē t̄aro meli⁹. Dz
aut̄ p̄ferre p̄ba ista sine aspira/
tione magna. nō sicut qdā fatu

N iij.

Expositio quarte

faciūt. faciētes anhelitū magnū ac pessimū in hostiā vl' calicem. ita q' astantes scādalizant. Un' dicit. Similiter postq' cenatū ē accipiēs hūc pclarū calicē. Et ponit h' p'ntēs p' p'tento .i. vinū cū aq' mixtū in calice ad trāssubstātiandū in sanguinē suum. Dicit etiā hūc calicē. quidem est nūc q' fuit tūc i' specie similis. q'ntū ad materiā calicē. q'ntū vō ad p'tentū xpi sanguinē idē est i' numero nūc q' fuit tūc. addit ar' p'clar. q'z istud sacrificiū in' oīa ē p'clarissimū. Un' ps. Calix me' inebriās q's p'clar' est. Sequit' in sc'tās ac venerabiles man' suas. q' tpe recipiat sacerdos calicē in man'. sequit'. Item tibi grās agēs. q'd referas ad illud q'd dictū est simili modo. et facit sicut pri' agendo grās deo patri. Sequit'. h' dicit deditq' discipul' suis dicens. Accipite et bibite ex hoc oēs rē.

h' est enim calix sanguinis mei

It est enim

calix sanguinis mei no-
ui et eterni testamenti
mysteriū fidei. q' p' vob' et p' multis effundet in remissione peccatorū. Doctorū est de forma p'secrationis sanguinis. et exponit. hic est calix sanguinis mei. i. hic ē sanguis meus in calice p'ctus. noui. i. vltimi. et eterni. i. p'petui testamēti. mysteriū fidei. i. habens secretaz et absconditam intelligentiam: tenendam p' fidē. q' aliud videt et aliud sub vltis speciebus sumit

ter esse credit. qui pro vobis et p' multis effundetur in remissione peccatorū. Dicit notant p' multis et non dicit pro oībo. q' licet pro oībo effusus est quantū ad sufficientiā ita q' sufficiens est saluare oēs non tñ quantū ad efficaciaz q' non oēs efficiunt saluari p' ipsum. dicit autem pro vobis quia si diceret iudeis. quia apostoli iudei erant. et p' multis scz. gentilibus. in remissione peccatorū. id ē p'pter remissionē peccatorū. Dis dicitis eleuat sacerdos calicēz vt ppl's adoret. sciens tñ ibi veracit' esse sanguinem xpi. Aliq' aut' eleuant tecrū calicē. aliq' discooperatum. sed non est vis. Nam cooperatus designat occultum et difficile mysterium sacramenti huius. discooperatus autem significat separationem sanguinis xpi a suo corpore tēpore passionis. Et ob hanc etiā causam separationem p'secrat' corp' xpi et sanguis vt p'catio exprimat' vt dicit Gorrā sup' Mattheū. xvi. c. Nec quotiescūq' feceritis in mei memoriā faciet' hec clausula q'z tā p'secratiois corporis q'z et sanguinis respicit complementū. ad op' vtrūq' est dicenda. Hæc dñ' etiā q' tpe eleuatiois d'z fieri a p'plo deuota inclinatio. vt dicit in ca. sane. de cele. mil. et p'nt' dicit hec s'ba a p'plo. vt d' r' glo. ibidē. Salueluxmūdi. s'bu pris hostia vera. viua caro. veritas integra. verus homo. P'nt' etiā dī

63
partis misse

ciasta. Trāsubstantiant res iste
in corpus ⁊ sanguinē tuuz dñe:
ad honore ⁊ laudē nois tui. ad
remissionē peccōz: ⁊ ad salutem
amāz nrarū. Por etiā dicit tunc
p̄ nolter ⁊c. Unde ⁊ memores
dñe nos fui tui. vbi ponit cōse/
crate rei ⁊ memoratio. qz enī x̄ps
dicit. Hoc facite i meā cōmemo/
rationē. Ideo ⁊ p̄lbyē d̄r. Unde
⁊ memores nos fui tui. Hoc di/
cūt ministri cā hūilitatē vocātes
se seruos. Sed ⁊ hec plebs tua
sc̄rā. i. p̄ bap̄tismū sc̄rificata. cui
de ip̄s filij tui dñi dei nr̄i. tā bea/
te passiōis Et h̄ sacerdos manū
extēdit ad modū crucis: vt p̄ illā
extēsiōne manū suaz: extēsiō/
ne manū x̄pi representet in cruce
Lorra qd̄ r̄ū faciūt illi q̄ vix ma/
nus mouēt: verecū dātes manū
extēdere i hoc loco. S̄z tu miser/
sicut ⁊ ego. vt qd̄ veres r̄āti dñi
⁊ dei tui representare figurā ⁊ dis/
positionē q̄ te redemur: ⁊ nō ve/
reris circa illicitas choreas. ⁊ for/
san amplex⁹ m̄licez extēdere ma/
nus pedes: brachia atqz rotūm
corpus: ⁊ representare diaboli fi/
gurā. Sequit̄. nec nō ab inferis
resurrectōnis. vbi sacerdos s̄hit
ad se brachia. ⁊ significat ab in/
feris resurrectionē. Sequit̄. s̄z ⁊
in celos gl̄iose ascēsiōnis. vbi sa/
cerdos erigit altius manus vsqz
ad humeros. i. signū q̄ x̄pus ele/
uatis manibz ferebat in celū. Et
ab h̄ loco stringunt̄ digiti. s. pol/
lices ⁊ indices vtriusqz manū.

nec diungunt̄ nisi qm̄ op⁹ est
r̄gere sac̄m. qd̄ sit ob reuerentiā
sac̄r̄: ne digiti aliqd̄ tangāt post
cōtactū corpis x̄pi: ne etiā cis
caute aliqd̄ cohereat qd̄ p̄ disti/
ctiōne de p̄ dat. qd̄ esset magnū
pctm̄. ideo sit sacerdos in h̄ mul/
tū cantus. Sequit̄. Offerimus
p̄ dare maiestati tue. i. p̄e om̄ibz
alijs dare. qz lz corpa sc̄rōz erūt
clara: t̄j deus p̄clarior est in sua
maiestate: q̄a ē speculū sine ma/
cula. Sequit̄. de tuis donis: qd̄
dicit rōne spū alit̄: ac datis rōne
sp̄aliū in p̄senti. Et qd̄ offerim⁹
subdit. hostiā purā: qz ip̄s cōce/
ptus est sine originali peccō d̄ vir/
gine. sanctā: sine mortali. imacu/
latā: sine veniali. panē sanctū: vi/
te eterne. panē viatoribz p̄sentē
vite p̄ vita eterna cōsequenda p̄
paratuz: ⁊ calicē salutis p̄petue.
q̄a ip̄e est reficiēs ⁊ inebrians in
patna: s̄m B̄em̄. de parātinis.
fiunt aut̄ hic quinqz cruce: ad
designandū q̄ ip̄s in q̄nqz sen/
sibus patiebat. v̄ etiā plagas ⁊
vulnera. duas manū: ⁊ duas
pedū. ⁊ vnam lateris: s̄m B̄ul.
manitē. facit aut̄ tres cōmū/
nes sup̄ vtrūqz. s. corpus ⁊ san/
guinē. ⁊ duas p̄ se: quilibet sin/
gulariter. Sed̄m aut̄ B̄em̄. de
parātinis signat̄ q̄nqz effusiōes
sanguinis x̄pi. s. in cruciatiōne. i.
sudore. in flagellatiōe. in crucifi/
xiōne. ⁊ in lateris ap̄tione.

Sequitur tertia pars ca/
nonis.

Expositio quarte

Supra que

ppicio ac sereno vultu;
re. h. ponit tertia ps ca-
nonis: in q. ponit effectus sacri:
q. est res tm. Et sunt tres p. ricule
Primo petit donoz acceptatio
Secdo diuine misericordie iploza
tio. ibi supplices. Tertio collatio
glie. ibi memero dne. Dicit ergo
supplices te rogam. Ubi sacer-
dos cæcellat manus in modum
crucis eleuando eas: ita q. aliqua-
liter ad ministrū p. trahi pnt. z e-
sensūs. Supplices te rogamus
vt sup ista dona ppicio ac fere-
no vultu respicere digner. p. p-
cio. i. accipiēdo ea rāq. nbi g. tuire
placita. ac sereno. i. misericordie.
Juxta illud. Illuminet vultū su-
um sup nos rē. Respicere dig-
ner. i. accepta hre digner. Un-
equit. Et accepta hre sicut acce-
pra dignatus es hre miera pue-
ri tui in isti abel. De isto abel ha-
bet historia Gen. iij. vbi dr. Re-
spexit dñs ad abel z ad munera
eius. z ita fuerunt deo accepta.
Seqt. z sacrificiū p. riarche nri
abrae q. filiū suū voluit imolare.
Gen. xxi. qd reputatū ēci ad iu-
sticiā. Sequit. Et qd tibi obru-
lit sacerdos tu? sumus melchise-
dech. De isto dr Bem. d. parāti-
nis q. fuit p. mogentis Noe: q.
vixit t. p. bus abrae. z isti obrulit
panem z vinū in sacrificiū: gras-
sages deo p. victoria abrae p. ces-
sā sup q. nq. regib. p. que oia de

signat istius sacri grata deo ac-
ceptabilitas. Nā sicut abel ob-
tulit grata p. mogenta: sic xpus
oblar. est p. mogentis i. malis
fratrib. Et sicut abraā vnicū
obtulit filiū. sic xpus vnic. dei pa-
tris oblarus ē. Et sicut melchise-
dech obrulit panem z vinū. sic
xpus in pane z vino sacm hoc i-
stituit. de q. dr. Tu es sacerdos i-
eternū fm ordinē melchisedech
Vocat aut abel puer nō a pue-
ritia: q. fuit vir. xx. annorū. sed a
puritate innocentie. Abraā aut
di. p. riarcha. i. pat. fidei catholi-
ce. q. a p. m. in deū credidit. z p. v-
mus incarnationez p. cognouit.
Jo. viij. Uidit z gauisus ē San-
ctū sacrificiū immaculatā hosti-
am. Hoc addidit Leo papa.

Supplices

Die petit diuine grē i-
fufio. Un dicit. Sup-
plices. i. humiles. te rogam. oī-
potens deus. vbi sacerdos hu-
milis inclinat: cæcellatis manib.
positis sup altare. q. cæcellatio si-
cut z p. ma. fcat q. p. cruce z pas-
sionē petit offerri ista. Sinistra
autē supponit. p. quā significat
passio xpi. Sz dextra supponit
p. quā resurrectio xpi d. sigt. Se-
quit. Iube hec p. ferri p. manus
sancti āgeli tui. qd expōit Tho.
i. iij. sen. di. xij. nō q. angel. ista
cōsecret cū prātē nō habeat. sed
ōsonē sacerdotis z ppli deo p. sen-
tat. sz illd Apo. viij. Ascēdit su-

Supra que
ppicio ac sereno

partis misse

mus aromatū in p̄spectū dñi. i. vota vel supplicationes fidelū de manu angeli. q̄ sunt orōnes sanctorū. Exponitur ergo. Jube hec vota vel supplicationes fidelū p̄ferri p̄ manū. i. p̄ ministeria angelorū in sublimē altare. i. in eccliam triūphantē vel in plenā participationē deitarū. qd̄ ē sublimē altare. Unde sequitur. in conspectu dīvine maiestatis tue. Ut iube p̄ferri hec. i. eccliam militātem in sublimē altare. i. in triūphantē: et hoc fac p̄ manus angeli. i. filij tui. Sequitur. Et presta vt quorūq̄. s. fideles ex hac altaris participationē r̄c. Et h̄ primo sacerdos disingit manū: et osculatur altare in dextera parte. p̄ quod representat osculū iude qd̄ dedit x̄po cū surrexit ab orōne. et fit hoc in detestationē ipsius iude. Sequitur sacrosctm̄ filij tui cor: p̄ et hic facit crucē sup̄ hostiā. Sequitur. et sanguine. et h̄ facit aliā crucē sup̄ calicē. Sequitur. sumpserimus om̄i b̄ndictionē celesti et gr̄a repleamur. hic signat se ante faciē. Crux super hostiā designat vincula q̄b̄ alligatū fuit corpus x̄pi. Crux super calicē designat flagellū quo eductus est sanguis de corpore. Crux super faciē designat spura in faciē x̄pi. vel designant iste cruce q̄ x̄ps ter oravit vel etiā q̄ tria v̄ba dixit in cruce primū. pat̄ dimitte ill. sc̄dm̄. in manus tuas. tertiū. vt qd̄ dederis liquisti me.

Emento

m etiam dñe famulorū famularūq̄ tuarum

vbi petitur collatio gl̄ie. et primo mortuis. postea viuis. Unde dicit. memero dñe famulorū famularūq̄ tuarū. **U**bi sciendū q̄ liz quidam mortui sunt in celo. quidam in inferno. et quidā in purgatorio. t̄m q̄ nobis nō p̄stat de lingul' in speciali. ideo q̄si estimātes eos esse i purgatorio oram̄ pro omnib̄. ideo dicimus. **M**emero dñe r̄c. q̄ nos p̄cesserūt cū signo fidei. i. ostēderūt aliquod signū fidei. puta habuerūt p̄titionē vel deuotionē decedētes. **N**am d̄ talibus adhuces spes et dormiūt in somno pacis. i. sine peccō mortali. s̄z Bern̄ de parāran. **E**t d̄z hic fieri memoria eodem modo sicut supra. **P**rimo p̄ illis p̄ quib̄ specialr̄ missa legitur: vel q̄ in speciali memoria sunt tibi cōmendati. **S**c̄do pro parētib̄ mortuis. **T**ertio p̄ b̄n̄factorib̄. **Q**uarto p̄ oib̄ fidelibus defunctis. **N**ō aut̄ p̄ inimicis s̄m̄ quosdā. **E**t hoc dico de illis de quib̄ certū est q̄ nō recōciliati decesserūt. **Q**uia p̄ illis nō ḡn̄ aliter nisi sub p̄ditiōe in quantum sunt susceptibiles suffragij. **S**equitur sc̄da memoria. **I**ps̄is et oib̄ in x̄po requiescētib̄. i. i fide x̄pi d̄scētib̄. locū refrigerij lux̄is et pacis vt indulgeas d̄p̄ca

*oratio oratio
sue familie*

D

Expositio quarte

mur. Et nō est opus dicere ip̄s
dñe. qz p̄mittit̄ h̄us. mem̄ero do
mie. Un̄ illd̄ qd̄ seq̄t. s̄ indulge
as refert̄ ad illud dñe. aliē vnū
illoz sup̄flueret. Et d̄r. locū refri
gerij. Un̄ regnū celoz d̄r loc⁹ re
frigerij respectu purgatorij q̄ est
loc⁹ ardoris maximi z caloriz. qz
fm̄ Aug. ubi ē pena maior q̄ aliq̄
q̄ p̄t̄ excogitari i mūdo. Dicit etiā
locū lucē. qz purgatorij est loc⁹
obscuritatē. Dicit etiā locū pacē.
qz purgatorij est loc⁹ inq̄erudi
nis. qz nūqz aīe habēt pacēz nec
quietē. nō sicut qd̄am fingūt. di
cētes eos feria scō a q̄scere. aliq̄
fo dñico die. q̄ oīa sunt friuola
acūlana z sac̄ scripturis s̄ria.
Sequit̄. Nob̄ qz p̄cōribz. vbi
petit̄ gl̄ie collationē viuis. P̄uo
em̄ petit̄ collationēz eius dē gl̄ie.
Sec̄do gl̄orie societare cū sanct̄
ap̄lis. Tertio ponit̄ mediatorē p̄
quē h̄ exēq̄ post̄lat. dicēs. p̄ do
minū zc. Circa p̄mū nota q̄ sac̄
dos dicēs ista s̄ba eleuata modi
cū vocet̄ d̄r pecc̄ suū. p̄ qd̄ inf̄
rūp̄t̄ silentiū. sc̄as p̄ hoc p̄fessio
nem z p̄ritionē latronis penitē
tis in cruce. q̄ icrep̄s aliū dixit.
Nos q̄dez. s̄. tanqz p̄cōres d̄ig
fact̄ recipim⁹. Un̄ sacerdos die
nob̄ qz p̄cōribz famul⁹ tuis de
multitudine misationū tuaz spe
rantibz. s̄. sicut ille latro sperauit
Percussio aut̄ pecc̄oris sc̄at illā
tusionē pecc̄oris illoz q̄ aderant
ad spectaculū passionis xp̄i z p̄
cūctēs pecc̄ora reuertebant̄ in

hierl'm. Exaltatio s̄o cruc̄ sc̄at
clamo: ē cētūionis dicēs. Vere
filius d̄i erat iste. Seq̄t. Partē
aliquā z societare d̄bnare digne
tis. Licet̄ m̄ d̄s sit̄ simplex nō ha
bes pres. m̄ d̄r p̄t̄ aliq̄ p̄pter h̄:
qz q̄libet̄ s̄z meritiū heb̄it̄ d̄mine
faciei visionē. ita q̄ vn⁹ alio p̄f̄
crus videbit̄ deu: vl̄ qz sc̄i vide
būt̄ deu totū. nō m̄ total̄. i. non
fm̄ oēs modos q̄bz est̄ visibilis.
qz est̄ inf̄init⁹. z cū cōprehēdi nō
possit̄. q̄ q̄si parte dabit̄ nob̄. To
tal̄ aut̄ nō est̄ cōprehēbil⁹ de
nisi filio suo q̄ ē i sinu suo. vr̄ d̄r
Joh. j. Sequit̄ cū Joh̄ne. fm̄
Bern. de parā. s̄. Ioh̄e baptista.
Et p̄f̄er̄ stephano. n̄ mir. qz z
ap̄lis p̄f̄er̄. Adūgūt̄ stephano.
qz isti duo erāt̄ p̄m̄i martyres nō
in testamen. Inno. m̄ d̄r q̄ h̄ re
petit̄ Ioh̄es eua. p̄pter p̄uilegiū
p̄ginitatē. qz v̄gines sequunt̄ ag
nū quocūqz iuit̄. Un̄ s̄o p̄lecta
tionē ponit̄ p̄pter p̄uilegiū apo
stolar⁹. Sed credit̄ Bern. q̄ me
lius intellegat̄ de baptista q̄ p̄p̄
excellētia singularis sc̄itatis nō
d̄z excludi a canone. Postea po
nunt̄ duo ap̄li. s̄. martha z bar
naba. q̄ ideo post̄ p̄secrationēz
z non ante ponunt̄. qz isti post̄
ascensionem d̄ni fuerūt̄ electi.
Deinde ponitur. Ignatio. de q̄
legitur q̄ cū esset̄ deuorus xp̄o z
beate virginis post̄ eius mortem
in iecūm est̄ hoc nomē iesus au
reis litteris scriptū in suo corde
in omnibz partibz. Ponunt̄ aut̄

65
p artis misse

quinq; martyres post mortem
xpi propter quinq; vulnera xpi.
Item propter septem dona spūs
sancti ponunt septem virgines
ibidem que sequunt. **Sequit.**
Non estimatoz meriti. qz non se-
cundū exigentiam meritoz retri-
buis. s; magis premiā do qz qsq;
meruit. Dem̄ cludit p xpm do.
no. Et nō dr amē. qz s; m̄ docto-
res illō m̄dent angeli. qz fit cōti-
nuatio ad pcedēna. vnde statim
sequit. in cui? p̄tute hoc petim?
cum dī. p̄ quē. s. xpm hoc sacm̄
h; originem q̄ ad pla. Et p̄mo q̄
ad eē nature. vñ dī. creas **Secu-**
do q̄ ad eē sacri. vñ dī. sanctificas.
Tertio q̄ ad esse p̄tut. vñ dī. dīcī.
vniūficās. **Quarto** q̄ ad effectū
grē q̄ est vita aīe. vñ dī. bñdīcās
Quinto quo ad augmentū grē
eiusdem. et quantū ad opatio-
nem et vsum. vñ dī. et p̄stas no-
bis. Est ergo sensus. per quem. s.
xpm tu deus pater omnia bona
creas condendo naturaz. vniūfi-
cas p̄substātiādo naturā. bene-
dīcās accumulādo grām. et p̄-
stas quantū ad vsum. **Dīa** em̄
creata sunt per xpm. **Joh. i.** **Dīa**
sanctificatur. qz a plenitūdie ei?
accipiūt vniūersi. **Dīa** vniū. qz
īpe est vita **Joh. xiiij.** **Dīa** bñdī-
cunt qz īpe est bñdīcī? fructus
vērīs **Luc. j.** Et aliq; dicunt. per
quē hec omnia dñe semper bona
creas. Et est sensus. hec omnia. s.
panem et vinū et aquā creas s; m̄
causas primordiales tē. sanctifi-

cas secundū causas sacramēta-
les. vniūficās vt transferatur in
corpus xpi et eius sanguinem.
Et ideo benedīcās vt nos per ip-
sa benedīcamur. **Secundum**
alios hoc pronomē hec nō po-
nitur ibi. in quo sequenda est cō-
suetudo ecclesie. **Sequitur.** et p̄-
stas nobis. vbi sacerdos remo-
uet corporale de calice. ad deno-
tandum q̄ chūstus emisit spiri-
tum. et velum templi scissum est
et aperta sunt nobis abscondita
in lege mysteria. **Accepta** quoq;
hostia dī. et prestas nob; p̄ ipm. s.
tanq; mediatorē. et h; facit vñā
cruce per totū os calicis. pcedēdo
vltra calicē. **Un̄ dī. Et cū ipō.** Et
h; facit minore cruce. s. a labio ca-
licis ad aliud. **Post hoc dīcī. Et**
in ipō. et hic facit adhuc minores
cruce. s. in calice. **Tandē** subdit.
est tibi deo p̄i oīporenti. vbi ite-
rū facit magnā cruce sup primū
labiū calicis. accipiēdo ab extremo
calicis labio dñs sc̄pm. **Dem̄** s; b;
infert. in vniūtate spūs sc̄i oīs ho-
nor et glīa. et h; facit parū crucez
in pedē calicis. **Est** at sensus ver-
boz. p̄ ipm tanq; mediatorē. cū
ipō tanq; cū eq̄li. et in ipō tanq;
in p̄substātiāli. **Vel** h; signantur
tres p̄sone sc̄e trītat; vñ p̄i attri-
buit auctoritas. vñ dī. p̄ ipm. filio
equalitas. idō dī. cū ipō. sp̄ritū
sc̄o cōmunitas. ideo dī. in ipō
Signa ipō cruce trīa p̄s sc̄a p̄
illa p̄ba. sanctificās tē q̄ sūt coop-
to calice signant tres crucifixio

Q̄

Expositio quinte

nes fm tho. Nā hora tertia cru-
cifix⁹ ē linguis iudeoz clamātiū
crucifige zc. Hora sexta manibz
gentiliū: vt dicit Ioh. Hora nona
emisit spm̄. Et qz post interual-
lū triū horaz ip̄s crucifix⁹ est ma-
nibz gentiliū. cū milites crucifige-
rēt ih̄m. iō itez sacerdos facit tres
cruces sup calicē discooprū sup
tribus verb. s. p̄ ip̄m: cū ip̄o: z in
ip̄o. designās illā crucifixionē q̄
facta est post tres horas interpo-
sitas int̄ tertiā z sextā. Quia h̄o
ibi fuit diuisio corporis z aie. iō
itez facit duas cruces vt dictū ē
Vel fm Sull. manitiū. tres cru-
ces. p̄ illa s̄ba p̄ ip̄sum zc. f̄cāt si-
dem Laturionis q̄ credidit vnū
deū i trinitate. Due h̄o alie f̄cāt
duo sacra q̄ fluxerūt de latere ip̄i.
videlicet aq̄ regn̄arōis baptisimī
z sanguis redēptionis gn̄is hu-
mani. Vel signāt q̄nqz cruciat⁹
ip̄i. añ moztēs tres. s. alapas: spu-
ta z flagella. i. moztē crucifixionē:
z post moztē lateris ap̄tionē. q̄tra
vero s̄ḡt aie a corp̄e sepationem
q̄nta descēsum i limbū. Seq̄t. p̄
oia se. sed̄oz. q̄d dz dicit̄ alta vo-
ce. Sed anteqz h̄ dicit̄ ponat̄ re-
uerēter hostia añ calicē in suo lo-
co. Et tūc statim dz coop̄iri calix.
q̄ facto dz. p̄ oia se. sed̄. Et hoc al-
ta voce. ad designandū qz ip̄us
clamās alta voce emisit spiritū
Et m̄ det̄ amē ad f̄candū clamo-
rē muliez lamētantiū dñm. vñ
z tūc chor⁹ lamētabit̄ m̄det.

Quinta ps̄ p̄ncipal̄ missē.

Remus p̄

o ceptis salutaribus. zc.
Hic ponit sacri p̄cep-
tionē. Circa quā p̄mittunt̄ m̄te
p̄paratiōes. s. tā gn̄ales. vt sunt
p̄ n̄r zc qz sp̄cales. vt alie oīoes
Dicit̄ ḡ Remus p̄ceptis saluta-
ribz moniti. Circa qd̄ sciendum
qz hecorō prius non dicebatur
missa. sed Gregor⁹ fecit eā dicit̄.
qz non fuit dignū eā obmittere
in hoc officio cū sit n̄r saluatoris
Greci aut̄ nō p̄ sacerdotē s̄ per
se clamāt eā in missa. Apud nos
h̄o sacerdotes. z hoc cū magna
reuerētia. vñ q̄si nō p̄sumens su-
bito subrūpere in eā p̄mittit̄ p̄sa-
tionē dices. Quem⁹ p̄ceptis salu-
taribz moniti. nō simpl̄. nō n̄ra
auctoritate vl̄ temeritate. s̄ p̄cep-
tis salutaribz mōiti p̄ceptis. s. dñi
z m̄gri n̄ri moniti: que sunt salu-
taria. i. ad salutē disponētia. for-
mati. i. instructi int̄ z exteri⁹. Et
d̄t formati. q̄ informatio fit solū
exteriorē doctrinā. Ad ostēden-
dendū aut̄ qz nos sum⁹ a d̄o for-
mati. i. instructi. int̄. s. in int̄t̄iōe
z extra. i. in op̄atiōe. ideo d̄t. an-
dem⁹ dicere. q. d. exq̄ habem⁹ p̄-
ceptū z monitiōē de ista orōne
dicēda. exq̄ illa oīo est p̄posita p̄
illū q̄ erare nō potest. ideo au de-
mus cū fiducia dicere. Dicit̄ aut̄
alte. qz ip̄us palā p̄dicauit. Vel
fm Ioh. belet̄. qz supra ē de
euāgelio qd̄ est p̄dicandū supra
tectā z etiā oī creature. Dicit̄ etiā.

partis misse

faceros sol^o in fine amē. sub silē
 tio. Cuius rō est. qz i alijs oziōn/
 bus amē exprimit affectū oprātis
 ideo a pplo v'l a clero dr. in hac
 aut amē signat p̄clusionē affir/
 mantis. vñ hic valet tantū .i. ex/
 audita est oro. Sed ne hoc vi/
 deat p̄sumptuose asserere: dicit
 amē sub silētio ad euitandū ostē
 rationē ppriā. Sequit̄ oro. **L**
 libera nos q̄sumus dñe. vbi penit
 petitionū explicatio. qz em̄ i ora
 tiōe tria mala petim⁹ a nobis re/
 moueri. id ē explicant q̄ sint. vñ
 dr. Libera nos q̄sum⁹ dñe ab oi
 bus mal' p̄teritis p̄ntib⁹ z futuris
 Et qz nos nō sum⁹ digni h̄ ex se
 p̄mereri nisi donec nobis oziōne
 brē v̄ginis marie z ap̄loz Petri
 z pauli atqz andree z alioz. id o
 eos h̄ in auxiliū iplozam⁹. **E**t re
 ctus ordo est ex q̄ em̄ pacē q̄rim⁹
 a mal': merito dz implorari vir/
 go brā q̄ est mater veri Salo/
 monis pacifici. s. xp̄icū ap̄lis tri/
 bus sequētib⁹. q̄ sunt testes pa/
 cis. s. Petr⁹ paulus z andreas.
 Et ponunt ibi tres pp̄ speciales
 rōnez. Nā petr⁹ p̄pter p̄uilegiū
 prerogatiue dignitat⁹. Paulus
 p̄pter p̄uilegiū p̄dicationis z im/
 mēsi laboris. z Andreas p̄pter
 nimū affectū z cupite crucifixio/
 nis. Dicit aut̄ sub silētio illa oziō.
 qz designat q̄eternā triduanā in
 sepulcro vbi r̄tic siluit a p̄dicatio
 ne. Cū aut̄ sacerdos dicit. Da p̄
 pia⁹ pacē dñe in dieb⁹ nr̄is: acci
 pit patenā de altari z osculat sig

nū crucē faciēdo. p̄ qd̄ designat
 q̄ sum⁹ recōciliari deo p̄ passio/
 nē xp̄i. Tandē sacerdos in fine
 discoopit calicē z hostiā reueren
 ter accipit z eā sup calicēz frāgit.
 p̄mo p̄ mediū. z tūc dr. per dñm
 nr̄m ies. cri. fi. ruū. postea medie/
 tatē q̄ erat in dextera manu po/
 nit sup patenā z frangit illam q̄
 erat in sinistra manu p̄ mediū di
 cēs. q̄ tecū viuit ac regnat. z zū/
 gēdo illā p̄riculā q̄ est in sinistra
 ad illā q̄ est in patena ad modū
 lune d̄cū v̄nitate sp̄ūsc̄i deus
 Illā p̄o vltimā quā h̄z in dexte/
 ra manu tenēs sup calicē dr. per
 oia lecta sed'oz. Et tandē erecto
 modicū calicē cū illa p̄ricā quā
 tener in dextera manu subiūgit.
 par dñi: faciēs crucē magnā sup
 calicē a labio ad labiū. dein sub/
 dit. sit semp. faciēs min'orē crucē.
 tercio addit. vobiscū. faciēdo ter/
 tiā intra calicem. Et qz alta voce
 ista fiūt. ideo p̄ h̄ signat gaudiū
 qd̄ habuerūt ap̄l' de resurrectio
 ne dñi nr̄i iesu xp̄i. Et ideo quia
 gaudiū sunt v̄sō dño. pp̄lus cla
 mat dicēs. z cū sp̄ū tuo. **S**ciēt
 dum aut̄ est de f̄catōe oim̄ istoz
 p̄dictoz qz p̄ calicē passio xp̄i de
 signat z eterne b̄ritudis fruitio.
Un ps. Calix me⁹ inebriās qz p̄
 clar⁹ est. Per patene rotūditatē
 signat bonoz op̄ez p̄fectio. Sa
 cerdos aut̄ volēs frāgere hostiā
 primo eā sup patenā locat. dein
 eā tollēs sup calicē frāgit: ad f̄cā/
 dū qz nemo passionib⁹ h̄m⁹ mū.

D iij

Expositio quinte

di meritoze se valz exponere. vñ ad eterne fructiois bñtudine ad mitti nisi pñs in bonoz opez pfectioe fuerit solidat. vñ apl'us Eph. vj. Accipite armaturam fidei vt possitis resistere in die malo z i oibz pfecti stare. Patena g̃ hostie supponit. z hostia sup calicē frāgitur. qz xps ex latitudine charitat' q̃ fecit p patenā se sup posuit passioni. Sup calicē s̃o frāgit ne minutie aliquat' spargant. Frāgit autē in memoria ei' qz xps fregit z dedit discipul' suis zc. Frangit autē pmo in duas ptes ad signandū duplices pdektiaroz statū. eterne gl'ie z tpal' miserie. Subdiuidit ar vna medietas in duas ptes qrum vna offert p illis q̃ sunt i purgatorio. alia p ill' q̃ sunt in mūdo. Pars autē illa q̃ post primā fractionez remanet in manu dextera z ponit supra patenā designat illos qui tā sunt in gl'ia. z tā tenēt illā rectitudinē cui nlla obliq̃tas admisceri p̃r. z iō dextre cōparant. Illi autē q̃ adhuc s̃t in miseria p sinistra signant. vbi sunt multa obliq̃. Subdiuidit autē illa q̃ est in sinistra z nō q̃ est in dextera. qz illi q̃ sunt i celo itatū vniformez tā tenēt. z vna bñtudine fruūtur. Illi autē q̃ sunt i miseria sunt diuersi seu diuisi. qz qdā sunt i miseria purgatorij. quidā autē in miseria hui' mūdi. Particla autē illa q̃ est in sinistra post diuisionē addit ad illā q̃ est i patena. Qz

fm Aug. d̃s hz duas man'. Dextera q̃ miseret. z sinistra q̃ punit Illis g̃ q̃ sunt in purgatorio (inquantū ibi purgant) m̃der sola punitio. z ideo particla q̃ i sinistra manu tenet illos figurat. Illi s̃o q̃ adhuc sunt in pñti vita i q̃ est stat' merēdit' seq̃ pñt misericordiaz z ideo ipi p aliam particulā q̃ in manu dextera remanet d̃signat Quia s̃o absqz dubio illi qui s̃t in purgatorio z iungit eis qui sunt i celo. ideo particla sinistre man' z iungit illi q̃ est in patena Sed qz illi qui sunt in hac vita egēt multū passionis xpi. q̃ ex effusione sanguis ei' pcessit. ideo particla q̃ in dextera manu remāsit q̃ s̃g̃t illos q̃ sunt i mūdo: m̃terit in sanguine xpi in calicez. Itē sacerdos dicens hec s̃ba: tenet hostiā sup os calicis. p q̃ signat qz viuentē i corpe indigēt misericordia dei: z meritis xpi passiois. Sacerdos atē volēs dicere p om. se. fecerigit se ad f̃candū qz vult petere exstentiā ppetuā dñi nobiscū vñ subdit. Pax dñi sit semp vobiscum. ad f̃candū qz domin' post resurrectionē pacem dedit. Sciendū qz sacerdos dicendo: per oīa seclā secl'oz eleuat modicum calicē ad f̃candū p̃plo vt p̃pl'us pacē p̃siderās hoc intelligat z dicat amen. Particla autē quā tūc sup calicē tenet: f̃cat qz viuentes adhuc petunt iunari merito passionis z effusiois sanguinis christi. Itē p hoc qz sacer

67
partis misse

dos alte dr. Pax dñi repñtat p/ sonā xpi: q̄ post resurrectōz dixit apl'is: pax vob. q. di. Do vob pacē pectoris i via: ⁊ pacē cōnitatis i pria. Est ḡ sensus. pax dñi. i. pax pectoris: qd̄ ēa vicys sit in pñti vobiscū. ⁊ i futuro pax cōnitatis. Ille at̄ tres cruces sup sanguinē xpi s̄gn̄t tridūū sepulture. l. tres m'eres q̄ erāt circa monumētū xpi. Deide sacdos m'eres corp' xpi i sanguinē dr. fiat hec com' mixtio corp'is ⁊ sanguis dñi n'ri iesu xpi mihi ⁊ oib' sumētib' salus mētis ⁊ corp'is: ⁊ ad capescēdā vitā eternā pparatio salutaris. q̄ cōmixtio sciat q̄ aīa vnita ē corp'i xpi in resurrectōe. Et bñ h̄ fit post pax dñi: q̄a postq̄ dñs pacificauit oīa q̄ i celo ⁊ i tra s̄: p̄mō inuit aīam corp'i. Dec oīa ⁊ v'helm'. Deide seq̄t agn' dei. Et sciēdū q̄ anq̄s dr̄ agn' dei fit modicū silētū dicēdo hāc oīo nē. fiat hec cōmixtio. ad desig'nādū illd̄ māifestū silētū apl'o rū: qd̄ fuit an̄ resurrectōz xpi an̄ q̄s sc̄rēt apl'i: nec eēt certificati postq̄ apparuit m'it'ibus: s̄m Bern. d̄ parātis. Dr̄ aut̄ xps agn': q̄a agnouit patrē sibi obedēdo. Ire matre i cruce pedēdo. U' dr̄ ab agnon grece: qd̄ ē p̄u latine. q̄a pie p nobis se obrulit. Lamē autē m'ib' viab' p̄p̄ tres rōes: s̄. Inno. s̄. p̄p̄ obediētiā pris. p̄p̄ noticiā m'ris. ⁊ p̄p̄ re/ de p̄tioez gener' huani. Uel s̄m Kauan. dr̄ ter: p̄p̄ter tres pres

corp'is xpi mystici. s̄z in celo ⁊ in terra: ⁊ dormiētū s̄ue i purgato rio. Dr̄ aut̄ p̄mō: miserere nobis bis. vltio at̄: dona nob pacē: s̄m Tho. Rō ē q̄a p̄ p̄ma duo peti mus amorōz culpe ⁊ pene. p ter tiū aut̄. s̄. p pacē petim' assēcutio nē oīs boni rē. v' q̄ ip̄e redemūt nos a misia culpe ⁊ pene: ⁊ de/ dit plenitū dinē grē. Illd̄ tñ: do/ na nob pacē: additū est p̄p̄ p̄se cutioez tyrānoz. Post h̄ seq̄tur oīo. Dñe iesu ip̄e q̄ dñisti apl'is tuis: pacē meā do vobis rē. vbi postq̄ sacdos vēit ibi: eāq̄ paci ficare ⁊ adunare rē. etiā osculaf̄ patenā i sinistra pre: ad scandū q̄ p̄ h̄ sacm̄ vult vniri xpo i cha ritate. postq̄ s̄o cōplenerit s̄ba osculaf̄ reliquias v' cruce s̄ h̄z: si nō h̄z: osculaf̄ altare i dextera pre. qd̄ sit ad scandū antiquū rī tū. vbi p̄us singulis dieb' cōica bant: s̄z cū nec hoc potuit fieri si/ ne piculo ordiatū fuit vt in trib' festiuitatib' cōicarēt. s̄. natiuita te: pasca ⁊ pentecosten. Reliq̄a tñ dieb' osculū pacis recipent ⁊ panē bñdictū. S̄z q̄a hoc fieri nō posset in. xl. vbi non p̄t sumi panis bñdictus: ordinatus fuit vt p̄ eo fieret collecta in sine sup populū dicēdo. inclinare capi ra vestra deo. Et sciendum q̄ pax dñi non dat in missa defun ctōz. sed dicit: dona eis requie. quia mortui non indigent pace r̄pali. quia nō sunt in p̄urbatio/ ne huius mundi. vel q̄a nō s̄nt in

Expositio sexte

pace: s; in penis: s; Bern. d pa-
rātinis. ideo dicim: dona eis re-
quie. Aliq̄ ar̄ dicūt i officio mor-
tuoz: dona eis requie sempiter-
nā z locū idulgētie. qd̄ tñ disso-
nat: q̄a ibi nō ē locus idulgētia-
rū: eo q̄ illi q̄ sunt in purgatorio
sunt extra locū militantē ecclesie
vbi solū est loc⁹ merēdi idulgen-
tias. vñ q̄a illi sūt in purgatorio
nullo mō merent eis p̄ modum
suffragij: vñ q̄a sūt ip̄ proprie op-
tatur loc⁹ idulgētie. Si tñ illd̄
dictū intelligat̄ sicut̄ dona eis lo-
cū idulgētie. i. locū: in q̄ indultis
culpīs z penīs eos recollocēs. s.
in celo: z tūc bñ p̄ sustineri. Itē
dicēde sūt ille tres orōnes. s. dñe
iesu xpe fili dei viui: q̄ ex volūta-
te patris: z dirigat̄ ad filiū. z alie. s.
Dñe sc̄te pat̄ op̄portēs eſne de-
da mihi h̄ cor p̄ zc. Et post h̄ d̄r
Dñe nō sum zc. Deide sum pro
corpe xpi z sanguie abluat cali-
cē p̄mo: z ablutōez sumat. scd̄ o
abluat intus: z etiā sumat. qd̄ tñ
in die natiuitatis xpi nullo mō
facere dz: q̄a tūc nullā ablutōez
debz sumere si vult aliā missam
celebrare: sed dz ablutōez dare
cōicantib; subditis. vel reseruet
in vase mūdo. s. in ampulla si nō
habet calicem.

Sexta pars missę.

Extra pars

missę est q̄rtū ad gr̄arū
actiōes: q̄ dz: cōio. q̄ fit i
mēoriā eius q̄ ppl's olim singu-

lis dieb; cōicabat s̄m Joannem
belet̄. vñ ideo vt p̄ eā cōicemus
deo z sc̄tis. Dicit̄ aut̄ cōplenda:
qz p̄ eā cōplet̄ missa. S; tñ cō-
plenda port̄ d̄r collecta post cō-
munionē. Tot̄ aut̄ fieri debent
cōplende q̄t sūt orōnes añ epi-
stolā. z sc̄at gr̄am subsequētē
nob̄ necessariā. z dz: i dextra pre-
uertēdo librum: p̄ qd̄ signat̄ q̄
adhuc i fine seculi iudei p̄uertē-
tur ad dexterā fidei: q̄ nūc sunt i
sinistra. Juxta illd̄ ad Ro. ix. Re-
liquie isrl̄ salue fient. Deinde sa-
cerdos oib; pactis p̄uertit se ad
ppl'm dicēs. dñs vobiscū. Ubi
sciēdū q̄ sacerdos salutat popu-
lū septies in missa. Primo ante
p̄mā collectā. Scd̄o añ euāgeli-
um. Tertio post credo. Quarto
in p̄ncipio p̄fatōis. Quinto post
par dñi. Sexto post cōionem.
Septio h̄ in fine missę: ad signi-
ficandū q̄ tūc ē dñs nobiscū qñ
habem⁹ septiformem gr̄az spiri-
tus sancti. Deide sacerdos p̄t̄ se
ad ppl'm cantās: Itē missa est. z
hoc tpe suo: cuius sensus est s̄m
Bern. d parātinis: z Joāne be-
let̄. Itē ad p̄pria: q̄a missa ē cō-
summata. vel ite missa ē. i. hostia
p̄summata est. vel hostia z obla-
tio est missa. igit̄ sequimini z ite
post eā Itē ar̄ regressus a missa
ad p̄pria s; Joannē belet̄ sc̄at
regressum populi isrl̄ d̄ captiui-
tate babilonica cū gr̄arū actiōe.
ideo dz: deo gr̄as. Dicit̄ aut̄ sem-
per. Itē missa est: qñcunq; Le-

*Quarta pars
missę est
cōio*

partis missæ

Deum laudamus d. vel gl'ia in
 excelsis. quãdo aut non dicunt:
 tunc d: bndicamus dño. Et est
 sumptu de aplo vel de Judith
 ca. vij. vbi dicunt captiu. bndica-
 mus dño. Et est sensus. refera-
 mus gras vel laudes deo. Et est
 vox humilior qz ite missa est. Et
 ideo nõ venit se sacerdos ad po-
 pulu dicens bndicam? r. ad si-
 gnificandũ q nungq debem? cel-
 sare referre gras deo. Malden.
 autẽ sup ps. xvij. Berregarium
 dicit instituisse ita dicendũ bene-
 dicam? dñm r non dño. qz bñ-
 dictio nõ fit ad vtilitatẽ dei: sed
 ad nostrã. nos aut dicimus q in-
 differẽter vtrũqz p̄t dici. Creatu-
 ra nanqz bndicit creature bonũ
 oprãdo. creatura aut creatorem
 duplr. laudãdo r bonũ ei tri-
 buẽdo. Creator aut creaturã bo-
 num augẽdo. Et hoc duplr. vel
 in numero vel in merito. sicut ei
 crescit bonum: sic r merita. Nec
 Malden. Sed Bern. de parã.
 dat tres rones. Prima qn cele-
 bramus de sanctis in celo dici-
 mus. Ite missa est. qsi puocãtes
 pplm. Ite. i. festinate illuc vbi il-
 li sunt. Quãdo aut p viuis i mũ-
 do. bndicam? dño. qz nescimus
 an sumus in grã. ideo timere de-
 bem? ne effect? missæ euanesca-
 in nobis. Sed cũ celebrã? pro
 mortuis dicimus: Req̄scãt in
 pace. qz eis hoc cõp̄t. His ex-
 peditis bñ dicit sacerdos pplm
 dicens. Celesti bñ dictioẽ. Primo

stans ante altare bñ dicit seipm.
 deinde dicit reuertẽdo se ad po-
 pulum in dexterã partẽ altaris.
 r sequẽter ad pplm in medio
 altaris. r fil? r vltimo redeũdo
 r spũs sanctus amen. p qd desi-
 gnãt missio spũs sancti in aplos.
 licet aut spũs sanct? ibi tm datus
 est. tm qz tota trinitas missionez
 oprata est. ideo d. p̄ r fil? r spi-
 ritus sanctus. Post hec omnia sacer-
 dos flectẽdo se corã altari humi-
 liter dicat. Placeat tibi scã trini-
 tas obsequiũ r. Et deũ hynu-
 num triũ pueroz cũ psalmis r
 orõntib? psuetis. Contra hoc tm
 multi sacerdotes peccãt q nõ se
 flectũt dicẽtes istã orõnez. Pla-
 ceat tibi scã trinitas r. cũ tm fle-
 ctere cõgruit. p eo q tũc grãrum
 actioes referunt scã trinitati p
 bñficijs in missa exhibitis. Et qd
 dicitur? est q aliq obmittũt hac
 orationẽ. in quo grauit peccant.
 Unde legit q guidã obsessus a
 demone postq adductus esset
 ad quendã sacerdotẽ in ecclesia:
 ille volens certificari a diabolo
 qd de eius vita sentiret. quesituit
 de ipõ qsi de alio dices: qd tibi
 videt de Jacobo sacerdote? Re-
 spõdit demon. Quid fuit n̄: sed
 iam est dei. Dein idẽ sacerdos q
 fuit de socio suo. dicens: qd tibi
 videtur de Bartholomeo socio
 meo? Rñdit demon. si non sub-
 traheret: bonus esset. Ille ño fuit
 valde admirat? q diceret eũ fu-
 rem: cũ tm sciret eũ sanctũ hoĩem

P

De uno
obsesso lego

Cautele circa

Interrogauit igit q̄dnā subtra-
heret. R̄ndit demon. subtrahit
deo illā oīonez post missam. pla-
ceat tibi r̄c. Qd̄ multū nob̄ pla-
cer: r̄ deo maxime displicet. q̄ oīa
fuerūt ita cōperta sicut ille dixit.
id̄o caueat sacerdos ne aliq̄d ob-
mittat q̄d est de p̄suetudinē ecclē-
sie circa missā obfuidū. ¶ Cau-
tele seruāde in celebratiōe misse.

Equitur

Cautele circa missam
obseruāde. r̄ primo
ḡnales tā laicis q̄ clericis. necessa-
rie. Prima igit cautela ḡnalis est
vt tā clerici q̄ laici ecclē: p̄cipue
tpe celebratiōis misse: humiliter
r̄ deu ore frequēter: r̄ q̄eta con-
uersatiōe deo grata atq̄ inspicie-
tibz placita: p̄mū non solū in-
struar: s̄ r̄ reficiat. de emunitate
ec. c. decet domū. li. vi. Sec̄da vt
audiētes missam q̄tēs audierit
a presbytero dici nomē dñi nr̄i.
iesu xpi flectat genua. r̄ caput in
clinēt reuerēter. vt d̄r ibidē. Ter-
tia vt nll'a p̄phana r̄ multo for-
tius feda colloq̄a p̄ferat. vt ibi-
dē pulcre d̄r. Quarto caueat ne
aliq̄s añ sinez misse recedat sine
magna necessitate. idēz si exit de
sermōe. q̄d si fecerit excoicet. ma-
xime si h̄ fecerit p̄tendendo sacer-
dote p̄dicante tanq̄ min^o scientē
sicut solēt facere quidā laici trati-
dicēdo. q̄d audirez istū r̄ baldū
cū ego pl^o scio d̄ scriptura q̄ ipe
contra. q̄s est canon. xxxij. di. se-

d̄: r̄ c. cū ex iniūcto. d̄ hereticis
vbi talia p̄hibent. Sed q̄ tales
possent excoicari habes ep̄sse d̄
p̄se. di. j. vbi. sic d̄r. Q̄s fideles
q̄ p̄ueniūt in solēnitatibz sacris
ad ecclē r̄ scripturas ap̄toz ac
euāgelii audiat. Qui aut̄ nō p̄-
seuerauerint in oīone vsq̄z dum
missa pagat: nec sc̄rām cōmuniō
nē p̄cipiūt: velut in q̄erudies ec-
clē cōmouētes: p̄uenit cōione p̄-
uari. Et iste ē canō ap̄toz. Et ibi
dem ī p̄alio cartaginei. d̄r. Sa-
cerdote in ecclēia s̄bū dei. p̄ponē-
te q̄ egressus fuerit d̄ auditoriō
excoicet. Et ex p̄alio agatēsi ibi-
dem h̄etur. Missas die dñico se-
cularibz totas audire speciali or-
dine p̄cipim^o. ita vt añ sacerdo-
tis b̄n̄dictionē egredi p̄p̄s non
p̄sumat. q̄d si fecerit ab ep̄o pub-
lice p̄fūd̄at. vbi d̄r glo. h̄ dico p̄-
ceptū esse. Un̄ p̄ p̄ceptū faci-
unt q̄ diebz dñicis missam nō au-
diūt. Hoc etiā est p̄ illos q̄ veniē-
tes ad missam nō audiūt q̄d ibi
legit̄ aut p̄dicat: s̄z circūeūt ecclē
sicut iudei synagogā. cū tñ dicat̄
in ps̄. Stātes erāt pedes nr̄i r̄
Et de talibz p̄r̄ dici illud ps̄. In
circuito impij ambulāt. Contra
q̄s ep̄sse ē canon Anastasij pa-
pe. d̄ p̄se. di. j. aplicā. vbi d̄r. q̄ cū
legit̄ euāgelii nō sedētes nec stā-
tes s̄z curui debem^o audire. Si
āt sessio p̄hibet multo magis dis-
cursus r̄ circūit^o. Hoc idē habes
ī ca. qñ̄ ar. ibidē. vbi Lypa. d̄r cē
standū ad oīonē r̄ vigilandū r̄

*Sequitur
cautela circa
missam*

missam seruande

69

incubendū ad p̄ces toto corde,
neq; aliqd carnal' hoīs ⁊ secl'ar'
esse cogitandū. **O** si phibet car-
nal' cogitatio. q̄nto plus carnal'
locutio ⁊ p̄fablacio. **Q**uinto caueat
at laic' ne vacu' die festiuo ad
missam veniat. de p̄se. di. j. **D**ēs
Quia scriptū est. **N**ō appareb'
in p̄spectu dei vacu'. hoc t̄m est
p̄silū fm glo. ibidē dieb; p̄uar'.
s; dieb; festiuis videt esse p̄cep-
tum. **U**n̄ videt q; oblatiōes sint
erigende: ⁊ q; parochiani sint ad
eas cogēdi. vt. xvi. q. i. statumimus
Est t̄m argumētū d. xj. q. i. duo.
dic̄ t̄m glo. in. c. oēs xpiani. vbi su-
pra q; si sacerdos est paup' p̄ di-
uina subtrahere parochianis ni-
si dent. vt de symonia. c. cum sit
Sexto caueat q̄libet ne alibi ni-
si in pp̄ria parochia die festiuo
missam audiat. als poterit excōi-
cari. vt de parochijs. c. j. **S**epti-
mo caueat q̄s ne audicēdo mis-
sas p̄p̄e altare nimis appropin-
quet. vt de vita ⁊ hone. cleri. c. j.
Et ūta sunt irimāda popl'o septi-
us: vt debita reuerentia circa sa-
cramenta ecclesiastica habeat.

Equūtur

Inūc cautele cleric' ne-
cessarie. **E**t. j. caueat sa-
cerdos ne i vestib; vl' ornāmēt;
sordidīs celebrer: s; ornāmēta p̄-
dicta iuxta meliorē dispositionē
mundet: ⁊ iuxta facultatē bono-
rū eccl'ie meliora q̄ poterit cōpa-
ret. **U**nde dicit **S**tēphan' eps

familiari amico hylario q; vestib;
merita ecclesie quelibet dummo-
do ministrātur sacramēta debēt
esse mūda ⁊ honesta. **H**oc est cō-
tra illos q; de bonis eccl'ie cōpa-
rant eis tunicas p̄ decez marcis
⁊ ornāmētum p̄ missa p̄ media
marca aut sexagena. **N**ec debēt
in alijs q; aureis vl' argenteis ca-
licib; celebrare. p̄mittit t̄m canon
stannēū habere calicem propter
paup̄ratē. de p̄secta. di. j. calix.
Secūdo caueat ne plures mis-
sas celebret. p̄ter diē natiuitatis
xp̄i. vbi tres celebrant: ⁊ sine ne-
cessitate maḡ. **E**t h̄ fit i istis casi-
bus. vt si post missā celebratā de
die occurrit fun'. tūc i p̄ma mis-
sa nō sumēdo aq; ablutiōis pōt
postea celebrare req̄em. **I**tē si oc-
curreret hospes magn' vt p̄n-
ceps vl' magn' dñs. q; si audiuit
missā. **I**tē si occurreret sp̄s̄i vo-
lētes audire missam. **I**tē si aliq; s;
hūerit p̄les eccl'ias p̄p̄e paup̄ra-
tē vni cōmēdatas. **I**tē si supue-
nerint p̄grini. adhibita sp̄ predi-
cta cautela ne aq; ablutiōis por-
misse sumat. **D** his h̄c m̄. c. i. d. ce-
le. mis. c. p̄sulisti. **D**ic̄ t̄m fr̄a. de
sarabell. ibidē. q; h̄ est fugiendū
nisi nēcitas suaderet. **T**ertio ca-
ueat celebrans ne sine lumine ⁊
campana celebret. vt de celebra-
tiōe mis. c. j. quia xps candor est
lucis eterne. vt ibidē dicit in. c. sa-
ne **Q**uarto caueat ne pl' ponat
d̄ aq; q; d̄ vino. q; d̄ Jo. an. i. c.
p̄niciosus. de celebra. mis. q; cre

P q

De dicendis

dere debem⁹ q̄ de latere xpi ma
ior q̄ntitas exiit sanguis q̄s aq̄
vr d̄r. i. c. iij. ibidē. Quarto caueat
ille qui sol⁹ est i ecclia ne pp̄f mis
sam peculiarē. i. puatā seu ex de
uotione celebrandā obmittat mis
sam de die. vr d̄r. i. c. q̄dā. d̄ cele.
mis. Sexto caueat ne legat mis
sam ad alicui⁹ petitiones pp̄f h
q̄ haberet bonas segetes. vel vr
sibi i hastiludio bene succederet
q̄ ista fm Inno. rephēdunt i. c.
quidā. de cel. mis. Multo fort⁹
aut caueat ne legat missaz vr d̄s
aliq̄s p̄dat. q̄ tal̄ grauis peccat.
Et est deponēdus fm Jo. an. in
ca. q̄dā. vbi sup̄ p̄ q̄ allegat. xvi
q. v. q̄cūq̄. Septimo caueat ne
nimis mane celebret. s. añ diē. q̄
fm Tho. istud sac̄m p̄inet ad
diē gr̄e sic d̄r apls Ro. iij. Non
p̄cessit zc. Lōtra illos q̄ canunt.
Rozare ante diē. cū tñ in auroza
cātari dz. Erapit tñ n̄tiras xpi. i.
q̄ canit missa post mediā noctis.
q̄ fcar statū añ legē q̄ fuit i tene
bris. vr diē glo. de cele. mis. Uez
tñ epis p̄cessum est. vr videt fm
Jo. an. q̄ sunt in via q̄ p̄nt matu
r⁹ q̄ alij audire. vr de pui. c. vlt.
lib. vj. Octauo caueat ne legat
q̄s missam nisi post matutinū p̄
mam z terrā. ideo ex q̄ hora ter
ria d̄r passus z crucifixus ling
uis iudeorum: videtur q̄ tūc est
hora conueniēs celebrandi: fm
doctores modernos.

De dicendis horis
canonicis.

Doctet sp

o ozare. Luc. xvij. Sicut d̄r Henric⁹ de vzi
maria de p̄fectōe interioris hoī
nis li. ix. c. j. cuiuslibet iusti hoīs
sui cordisq̄ p̄fectio ad iugē z in
disruptā orōnis p̄seuerantiā ten
dit. Et quantū humane fragili
tati p̄cedit ad p̄tinuā tranquillita
tem mentis n̄t dz z ad ei⁹ p̄pe
tuam puritatē. p̄pter quā possi
dendā z omnē laborez corpis z
p̄ritionē spūs inde fesse q̄rimus
z iugit̄ exercem⁹. Et sicut ad oīo
nis p̄fectionē tēdit structura vir
tutū. sic nec ipe s̄tutes absq̄ oīo
nis iugitate z p̄seuerantiā p̄nt cō
pleri. Quocirca saluator n̄r nos
amonēs vr hanc p̄seuerantiā oīā
di teneam⁹ diē. Op̄ter sp ozare.
Non est aut̄ intelligendū q̄ hō
sic q̄tidie debeat ozare vr n̄ doz
miat nec comedat. vel nec labo
ret. s̄ q̄ illat̄er sp̄ibz p̄gruis oiet
Un lyra d̄r sup̄ Luca sup̄ loco
ip̄ortat p̄tinuitate sp̄is. q̄ op̄ter
orationē interrupt̄e p̄ dormio
nis z aliq̄z aliaz necessitati. sed
importat p̄stantiā siue in s̄stentiā
ozōnis sp̄ibz z horis ad h̄ p̄gru
is. Hinc d̄r Beda sup̄ locū istū.
Dicendū est eū sp ozare z nō de
ficere q̄ canonic⁹ horis rogare n̄
desistit. Pro q̄ facit illud q̄d in
collatioibz patz legit̄ de abbate
Lucio. q̄ iacitantes q̄sdā mona
chos q̄ sine intermissione ozarēt

De dicendis
horis canonicis